

ITINERARI D'ESPAYS DE
MEMÒRIA DE LA GUERRA
CIVIL I L'EXILI DEL PIRINEU
GIRONÍ I NORD-CATALÀ

Treball Final de Grau (TFG)
Autora: Marta Arolas Sala
Tutora: Emma Casademunt
Grau en Turisme
Universitat de Girona

Lliurament: Juliol 2016

Agraïments

D'antuvi, voldria agrair el suport i la motivació que he rebut en tot moment de la tutora del TFG, la Sra. Emma Casademunt Parra, que sempre ha estat present quan l'he necessitat amb disposició a ajudar i aconsellar. També al professor Lluís Mundet, per proporcionar-me l'idea d'afegir el "Memorial de Rivesaltes" a l'itinerari.

D'altra banda, donar les gràcies a les oficines de turisme de Figueres, Cotlliure i Elna per la informació proporcionada referent als nodes escollits i també sobre la ciutat o poble. I a Nik Duserm, per la informació proporcionada sobre el refugi antiaeri de la Plaça del Gra i de la seva visita guiada.

I per últim, però no menys important, a nivell més personal agrair la implicació dels meus pares en tenir l'interès de realitzar amb mi el recorregut per tal de visitar els llocs escollits de l'itinerari. I també, al meu xicot, per la paciència i motivació en els moments de decadència.

Sumari de continguts

Agraïments.....	1
Sumari de continguts.....	2
Sumari de taules.....	3
Sumari de gràfics.....	4
Sumari d'il·lustracions.....	4
Sumari de mapes.....	4
1. Introducció.....	5
1.1. Objectius.....	5
1.2. Estructura del treball.....	6
1.3. Metodologia.....	6
2. Marc teòric.....	7
2.1. El turisme cultural i patrimonial.....	7
2.1.1. Definició de turisme cultural, característiques i tendències.....	7
2.1.2. El turista cultural.....	8
2.1.3. La gestió del patrimoni.....	10
2.2. El turisme militar, històric i de memòria.....	12
2.2.1. Definició.....	12
2.2.2. Usuaris.....	13
2.3. Posta en valor del patrimoni.....	13
2.3.1. La interpretació del patrimoni.....	13
2.3.2. Eines de planificació.....	14
2.3.3. Creació de producte i comunicació.....	16
2.4. Els itineraris culturals.....	19
2.4.1. Concepte itinerari.....	19
2.4.2. Confeció d'itineraris.....	21
3. Cos del treball.....	22
3.1. Factors previs.....	22
3.1.1. Factors tècnics.....	22
3.1.2. Factors comercials.....	26
3.1.3. Factors socials.....	30
3.2. Els recursos.....	32
3.2.1. Recursos a Figueres.....	32
3.2.2. Recursos a El Pertús.....	38
3.2.3. Recursos a Cotlliure.....	40
3.2.4. Recursos a Elna.....	42
3.2.5. Recursos a Rivesaltes.....	44

3.3.	Valoració tècnica dels recursos	46
3.4.	El recorregut.....	56
3.4.1.	Distribució en l'espai: el recorregut.....	56
3.4.2.	La distribució en el temps: desglossament etapes.....	58
3.5.	Detall de les jornades	58
3.5.1.	Els quadres tècnics	61
3.5.2.	Comercialització	63
3.6.	El pressupost.....	66
3.6.1.	Desglossament dels serveis i càlcul del preu de cost.....	66
3.6.2.	Càlcul del preu de venda al públic	69
3.6.3.	Càlcul del llindar de rendibilitat	69
4.	Conclusions	70
5.	Bibliografia.....	72
5.1.	Articles	72
5.2.	Llibres	73
5.3.	Pàgines web d'interès	73
5.4.	Altres	75

Sumari de taules

Taula 1.	Número d'hores de Sol, temperatura mitjana i precipitació curosa per mesos.....	25
Taula 2.	Classificació dels països segons les arribades de turistes internacionals al 2014.....	26
Taula 3.	Arribades de turistes internacionals per país de residència.....	27
Taula 4.	Arribades de turistes internacionals segons la CCAA de la destinació principal.....	27
Taula 5.	Arribades de turistes internacionals per país o zona de residència.....	28
Taula 6.	Economia d'Espanya i de França.....	32
Taula 7.	Horaris 3 espais d'Elna.....	44
Taula 8.	Tarifes 3 espais d'Elna.....	44
Taula 9.	Quadre tècnic dia 1	61
Taula 10.	Quadre tècnic dia 2.....	61
Taula 11.	Quadre tècnic dia 3.....	62
Taula 12.	Quadre tècnic dia 4.....	62
Taula 13.	Quadre tècnic dia 5.....	63
Taula 14.	Pressupost de l'allotjament.....	66
Taula 15.	Pressupost dels àpats.....	66
Taula 16.	Pressupost del transport.....	67
Taula 17.	Pressupost de l'assegurança de viatges.....	68
Taula 18.	Pressupost de les entrades.....	68
Taula 19.	Càlcul del preu de cost de l'itinerari.....	69

Sumari de gràfics

Gràfic 1.	Arribada de turistes internacionals segons la regió principal de la destinació.....	28
-----------	---	----

Sumari d'il·lustracions

Il·lustració 1.	Piràmide de l'experiència.....	17
Il·lustració 2.	Cronologia del Castell de Sant Ferran.....	33
Il·lustració 3.	Plànol refugi antiaeri de la Plaça del Gra.....	36
Il·lustració 4.	Castell de Sant Ferran des de l'aire.....	46
Il·lustració 5.	Castell de Sant Ferran.....	46
Il·lustració 6.	Interior del refugi antiaeri.....	47
Il·lustració 7.	Exterior del refugi antiaeri.....	47
Il·lustració 8.	Fortalesa de Bellaguarda des de l'aire.....	49
Il·lustració 9.	Fortalesa de Bellaguarda.....	49
Il·lustració 10.	Cementiri Col de Panissars.....	50
Il·lustració 11.	Cementiri Col de Panissars.....	50
Il·lustració 12.	Exterior del Castell Reial.....	52
Il·lustració 13.	Interior del Castell Reial.....	52
Il·lustració 14.	Façana Maternitat d'Elna.....	53
Il·lustració 15.	Elisabeth Eidenbenz.....	53
Il·lustració 16.	Restes de barraques del camp de Rivesaltes.....	55
Il·lustració 17.	Interior Memorial del camp de Rivesaltes.....	55
Il·lustració 18.	Part exterior tríptic.....	64
Il·lustració 19.	Part interior tríptic.....	65
Il·lustració 20.	Cotxe llogat per l'itinerari.....	67

Sumari de mapes

Mapa 1.	De Figueres (inici itinerari) a El Pertús.....	57
Mapa 2.	El Pertús a Cotlliure.....	57
Mapa 3.	Cotlliure a Elna.....	57
Mapa 4.	Elna a Memorial del Camp de Rivesaltes.....	57
Mapa 5.	Memorial del Camp de Rivesaltes a Figueres (fi itinerari)	57

1. Introducció

El turisme de memòria ajuda a analitzar el passat per tal de que no arribi a l'oblit i recordar-lo. Alhora porta a la millor consideració i comprensió d'aquells esdeveniments que no es pretenen repetir. Així doncs, és una mostra de respecte envers les generacions que han sofert injustícies i una oportunitat per relacionar la història amb el turisme en forma de producte, com és el cas d'aquesta proposta d'itinerari.

El present treball es basa en la confecció d'un itinerari cultural, concretament d'un itinerari d'espais de memòria de la Guerra Civil i l'exili del Pirineu gironí i Nord-català. Aquest, es realitzarà a través d'un cotxe de l'època (Fiat de finals de l'any 1936), on el xofer serà alhora el guia, i es visitarà durant cinc intensos dies diferents espais de memòria tals com: Figueres (Castell de Sant Ferran i refugi antiaeri de la Plaça del Gra), El Pertús (Fortalesa de Bellaguarda i cementiri militar), Cotlliure (Castell Reial i tomba d'Antonio Machado), Elna (Maternitat d'Elna), Rivesaltes (Memorial del Camp de Rivesaltes) i acabant l'itinerari altre cop a Figueres.

L'originalitat d'aquest es basa en el mitjà de transport i en les activitats sensorials tals com el dinar en una de les barraques del camp de concentració o el/s testimoni/s de la Maternitat d'Elna.

S'ha d'admetre, que al principi el treball el volia centrar exclusivament en la posta de valor del Castell de Sant Ferran (Figueres), però en realitzar la cerca corresponent vaig trobar interessant el tema de crear un itinerari per posar en valor no només un espai de memòria, sinó diversos. Alhora, és un tema que sempre m'ha causat un cert interès i unes ganes d'aprofundir el coneixement adquirit fins ara, ja que a nivell personal els meus avis m'han estat explicant des de petita anècdotes i com havien viscut en aquells temps.

Així doncs, a través dels coneixements adquirits a l'assignatura de "Creació d'itineraris i viatges combinats", em va ajudar per a confeccionar un itinerari temàtic relacionat amb la Guerra Civil i l'exili, que no fos el típic itinerari turístic en masses. Per tant, vaig realitzar una cerca i vaig observar que no hi havia gaires itineraris de memòria, i si n'hi havia eren només urbans, sense incloure altres destinacions. D'aquesta manera, vaig trobar adient centrar-me en aquesta tipologia d'itinerari coincidint en la meva motivació envers el turisme de memòria.

1.1. Objectius

En aquest treball es pot trobar un objectiu principal i tres objectius secundaris. D'una banda, l'**objectiu principal** és realitzar un itinerari d'espais de memòria de la Guerra Civil i de l'exili del Pirineu gironí i Nord-català. D'altra banda, els **objectius secundaris** proposats són els següents:

- 🌀 Avaluar i analitzar els factors previs d'un itinerari: factors tècnics, comercials i socials d'Espanya i de França.
- 🌀 Analitzar els diferents recursos de cada destinació on es realitza una parada, tant principals com secundaris.
- 🌀 Realitzar un itinerari tenint en compte la distribució de l'espai i del temps.

Així doncs, aquests són els objectius a que es pretén donar resposta al llarg del treball.

1.2. Estructura del treball

Per tal de comprendre millor l'estudi que s'ha realitzat per a la confecció de l'itinerari, s'ha estructurat de la següent manera:

Primerament, hi ha una breu **introducció**, l'exposició dels **objectius** marcats, i seguidament, una explicació de la **metodologia** utilitzada per a l'elaboració del treball. A partir d'aquí, es troba el **marc teòric**, on es detalla la recerca bibliogràfica sobre el turisme cultural i patrimonial; el turisme militar, històric i de memòria; la posta en valor del patrimoni i per acabar, els itineraris culturals.

Tot seguit, en el **cos del treball**, es desenvolupa l'itinerari pròpiament, amb una recerca prèvia sobre els diferents factors que ens poden influir: factors tècnics, comercials i socials, els recursos de cada destinació on es realitza una parada (separant els atractius principals dels secundaris), i el recorregut de l'itinerari (distribució en l'espai i en el temps, els quadres tècnics de cada jornada i la comercialització). A continuació, es presenta la descripció de l'itinerari dia a dia i el pressupost corresponent.

Finalment, l'últim apartat es centra en les **conclusions** del treball realitzat, reflectint els objectius anomenats anteriorment (punt 1.1.) i la recerca bibliogràfica i webgràfica.

1.3. Metodologia

La metodologia que ha conduït al desenvolupament d'aquest treball, es pot estructurar en dos blocs: el marc teòric i el cos del treball. La major part de fonts utilitzades són secundàries, excepte una font primària, que ha consistit en la creació i complementació d'unes fitxes de valoració dels atractius turístics, pel que ha calgut un treball de camp per valorar in-situ els diferents nodes.

Així doncs, d'una banda, en el marc teòric s'ha fet una recerca a través d'autors com Ramos (2007); Osácar i Martín (2013); Stach, Pawlowska i Matoga (2014); Rodríguez (2011); Romero (1998) i entre d'altres. A través d'aquest autors s'han aclarit conceptes sobre el turisme cultural i el turisme de memòria, s'ha vist el perfil del turista cultural, i s'ha aprofundit en la posta en valor dels elements patrimonials i en la confecció d'itineraris.

D'altra banda, al cos del treball, els mètodes de recerca emprats han estat els següents: recerca a Internet; informació proporcionada per les oficines de turisme de Figueres, Cotlliure i Elna sobre els recursos, i alhora dels propis recursos de l'itinerari "in situ"; consulta d'organismes turístics com l'OMT, FRONTUR... i elaboració pròpia d'una fitxa de valoració dels atractius turístics per tal d'analitzar-los.

Aquesta fitxa inclou la valoració dels elements següents: nom de l'atractiu; localització; senyalització; calendari i horaris; fotografies; accessibilitat (tipus i material de la via d'accés i tipus d'ingrés); si és accessible per a gent amb mobilitat reduïda; l'ús actual de conservació (del recurs turístic, entorn/voltants i via d'accés); els serveis, equipaments i instal·lacions del recurs; l'organisme responsable (el tipus de propietat i la previsió d'actuacions) i una descripció. S'ha escollit aquest tipus d'elements per tal d'analitzar els diferents atractius patrimonials dels que s'havia de tenir coneixença abans de confeccionar un itinerari d'aquest tipus. M'he basat en diferents models de valoració de recursos i he anat escollint els que creia pertinent per analitzar els recursos que he de posar a l'itinerari.

Per tant, en ser un estudi d'aplicació pràctica, el treball s'ha realitzat a través de la teoria impartida a l'assignatura cursada a tercer anomenada "Creació d'itineraris i viatges combinats", la qual ha servit de referència en tot moment i ha marcat les passes a seguir per a la creació d'aquest itinerari basant-se en autors tals com S. Chabrier (1996), Emmanuelle Sarlanga (1997), Carlos Picazo Zamora (1996) o François Hulot (1996). I finalment, s'han extret un seguit de conclusions a partir del marc teòric i de l'anàlisi previ per a realitzar l'itinerari.

2. Marc teòric

A fi de definir conceptes i de tenir una perspectiva acadèmica del tema que ens ocupa, hem elaborat un marc teòric on es veuran quatre blocs:

- 1- Turisme cultural i patrimonial
- 2- Turisme militar, històric i de memòria
- 3- Posta en valor del patrimoni
- 4- Els itineraris culturals

2.1. El turisme cultural i patrimonial

En aquest primer apartat es parlarà de quina és la definició de turisme cultural, quines són les seves característiques i les tendències; les característiques del turista cultural i les seves motivacions. Finalment, veurem la gestió del patrimoni des de la perspectiva de l'administració pública i de l'empresa privada.

2.1.1. *Definició de turisme cultural, característiques i tendències*

Primerament, es definirà què és el turisme cultural per tal d'endinsar-nos en aquesta tipologia de públic tan segmentat i les seves característiques. Finalment, veurem les tendències actuals en turisme cultural.

Ramos (2007) afirma a que hi ha més de 300 definicions de què és el **turisme cultural**, ja que la cultura pot fer referència tant a la cultura elitista com al folklore o a la cultura de masses.

El turisme cultural pot ser definit com "el desplaçament de persones des de llocs habituals de residència cap als llocs d'interès cultural amb la intenció de recollir informació i experiències noves que satisfacin les seves necessitats culturals" (Richards, citat per Ramos, 1996: 67) o "organitzar i realitzar un viatge amb una proposta de contingut territorial o temàtic per a realitzar activitats que permetin experimentar la cultura i les diferents formes de vida d'altra gent i, com a conseqüència, conèixer i comprendre els seus costums, tradicions, entorn físic, idees intel·lectuals i llocs històrics, arqueològics, arquitectònics o d'una altra significació cultural" (Vázquez, citat per Ramos, 2007: 67).

El turisme cultural pot ser també un turisme complementari, per exemple, un turista de platja, golf, esquí, o un congressista, també realitzaran visites culturals en el lloc de destí.

El turisme cultural a través del viatge pretén obtenir una experiència, ampliar coneixements, guanyar una perspectiva modificada, etc. El turista cultural, l'únic que té en compte és el fet d'haver estat allà.

Referent a les **tendències** i seguint amb el mateix autor, el turisme cultural té una demanda creixent per a la cerca de nous coneixements i experiències i alhora té una oferta que creix més ràpid que la demanda (per tant, creixement de competència).

Als anys 80, el número d'atraccions culturals van créixer d'una manera molt ràpida, malauradament, la mitjana de visitants per atracció va disminuir. I als anys 90 i a principis del segle XXI es va estendre les atraccions derivades de la cultura popular, la tradició i la música popular, la gastronomia o el paisatge. El creixement del turisme cultural es deu, majoritàriament, a les millores de l'educació bàsica i del nivell cultural, tant en qüestions sociològiques com per la incorporació de la dona al treball o al fraccionament de les vacances pagades.

Pel que fa Espanya (Instituto de Turismo de España, 2012), és el segon país del món (el primer, Itàlia) amb major número de béns declarats Patrimoni de la Humanitat. Així doncs, hi ha 52 béns declarats com a tal l'any 2011: 37 béns culturals, 3 béns naturals, 2 béns mixtes i 10 béns immaterials.

L'any 2011, un 52% de turistes que van visitar Espanya (29,5 milions), va realitzar una activitat cultural durant la seva visita. Aquesta xifra suposa el 61,7% del total de turistes que van viatjar per oci, esbarjo i vacances.

Referent a l'oferta cultural des de una perspectiva turística, Osácar i Martín (2013) afirmen que es poden complir 3 funcions ben diferenciades:

1. Pot esdevenir la motivació principal del viatge. El sol donar en elements de gran entitat, que per ells mateixos són capaços de generar atractiu suficient com per ser el motiu principal del desplaçament turístic.
2. Quan els elements patrimonials es presenten associats a altres recursos de diferent categoria. En aquest cas, l'oferta patrimonial és només una part dels atractius, i aquesta es complementa amb una variada tipologia d'oferta.
3. Quan el patrimoni cultural i natural té un paper secundari o complementari a l'oferta turística. En aquest cas, l'oferta patrimonial genera un valor afegit de la imatge del destí creant un efecte diferenciador enfront dels competidors.

2.1.2. *El turista cultural*

En aquest apartat s'explicaran els tipus de turista cultural, les motivacions principals que tenen, les principals característiques i les seves exigències. D'aquesta manera, coneixerem el nostre públic objectiu.

El turista cultural es pot distingir segons el seu comportament (Ramos, 2007):

- ✎ **Turista d'inspiració cultural:** Aquell que escull destins famosos degut al seu patrimoni cultural per a visitar-los una vegada a la vida i amb poques intencions de repetir. És un turista col·leccionista de coneixements o de llocs (Vázquez citat per Ramos, 2007: 68).
- ✎ **Turista atret per la cultura:** Les seves vacances són a un destí no cultural com platja o muntanya, i de forma ocasional, visita llocs històrics i aprofita les oportunitats culturals disponibles.

🌀 **Turista de motivació cultural:** Escull els llocs en funció de l'oferta cultural que ofereix. És el motiu del seu viatge.

Els turistes culturals busquen experiències noves i singularitats. “El significat que atribuïm a les formes tradicionals d'alta cultura ha canviat. El que busca la gent és una forma sofisticada d'esbarjo i diversió, i no tant la conseqüència de l'assoliment personal” (Richards, citat per Ramos, 2007: 69).

Seguint amb Ramos (2007), afirma que sol ser una persona cultivada, de bon nivell adquisitiu, amb un perfil d'edat avançada i procedent de les grans ciutats, majoritàriament. El turista cultural gasta més que el turista de litoral, ja que contracta una àmplia gamma de serveis tals com el transport, l'allotjament, la manutenció, la compra de records i llibres, la contractació de serveis turístics (guies, drets d'entrada a museus i monuments...), d'entre d'altres.

Segons un estudi del turisme cultural de turistes estrangers (Instituto de Turismo de España, 2012), 56,7 milions de turistes estrangers van visitar el país amb una despesa mitjana per turista de 934 euros i 632 euros excloent el transport. L'estada mitjana de viatges culturals va ser inferior a la de la resta de viatges (6,5 dies) i la despesa mitjana diària de 101€.

Així doncs, el turista estranger que visita Espanya i té propòsits únicament culturals, sol ser amb un perfil maculí, procedent de França, entre 25 i 44 anys, viatja sense paquet turístic i visita Catalunya. En canvi, el turista estranger que visita Espanya per oci i realitza de manera puntual alguna activitat cultural són de perfil femení, procedents del Regne Unit, entre 25 i 44 anys, arriba a Catalunya a través de l'avió, viatgen sense paquet turístic i s'allotgen en hotel. I referent al perfil que realitza més despesa, correspon a dones, procedents d'Alemanya, entre 25 i 44 anys, que visita Catalunya, viatja sense paquet turístic i s'allotja en hotel.

En resum, els turistes que més gasten als viatges culturals (2011) són procedents de França i del Regne Unit que viatgen sense paquet turístic i visiten Catalunya i la Comunitat de Madrid. Van gastar més els homes que les dones, i van gastar més les edats compreses entre 25 i 44 anys.

Si s'analitza independentment cada país emissor de turistes (Ramos, 2007), els japonesos realitzen un 85,9% d'activitats culturals, i en segon lloc, els procedents d'Amèrica Llatina amb un 84,4%. Per comunitat autònoma, Catalunya és la principal receptora, tant de turistes, com de turistes que van realitzar activitats culturals. A més, els turistes que realitzen visites culturals solen ser els que viatgen per motius d'oci, i els que menys visites fan són els que vénen per treball o negocis. També accedeixen via aèria en la seva majoria (78,6%).

A mode de resum, segons Ramos (2007) podem caracteritzar el turista cultural com aquella persona de classe mitjana o alta, d'alta formació i amb experiències positives cap al patrimoni històric acumulades des de la infància o l'adolescència. Reclama confort i seguretat en uns entorns atractius impregnats d'història i, a ser possible, poc massificats i autèntics. Demana un tracte gentil i a canvi està disposat a intercanviar petites converses, sempre que no existeixi una barrera idiomàtica. Vol viure una experiència memorable que li produeixi afectivitat, introspecció i coneixement; alhora voldrà tenir alguna cosa (fotografies, vídeos o llibres) per a rememorar aquesta experiència.

Aquest tipus de turista exigeix que se li ofereixi un producte turístic de qualitat amb seguretat, comoditat i serveis; encara que es trobin amb massificació o mala gestió per part dels responsables polítics locals. El contacte del turista amb els béns patrimonials és molt fugaç. En molts casos, es produeix una certa saturació d'informació, que vol ser banal o insubstancial.

Les jornades turístiques programades per a recórrer el major nombre d'elements monumentals (que després seran ràpidament oblidats), davant la possible aproximació reflexiva davant una manifestació cultural, són reaccions esgotadores pels turistes.

2.1.3. *La gestió del patrimoni.*

Sota aquest apartat de gestió del patrimoni es tractarà sobre els temes relacionats amb el paper de l'administració pública i la gestió econòmica, i finalment, l'equilibri entre conservació i ús turístic.

a) Paper de l'administració pública i la gestió econòmica

En aquest primer subapartat de la gestió del patrimoni, s'explicarà la funció que tenen els gestors culturals, la manera de com l'administració pública gestiona el patrimoni tant culturalment com econòmicament i, alhora, com ajuda al sector privat.

Ramos (2007) comenta que cal fer esment que el patrimoni cultural es manté la majoria de vegades gràcies a l'administració pública (Governs locals, regionals o nacionals). El turista cultural, es beneficia d'entrades econòmiques a centres culturals o museus, i fins i tot de totalment gratuïts com catedrals, paisatges, monuments, edificis singulars... conservats la majoria de vegades per l'Administració Pública.

Per tant, respecte al Pressupost General de l'Estat a l'any 2016, la cultura contempla una inversió de 803,5 milions d'euros, que això significa una pujada d'un 7,2% respecte l'any anterior. Centrant-nos més al detall de la inversió cultural, la conservació de béns culturals és de 18,17 milions d'euros (baixa un 1,78% respecte 2015), la protecció del patrimoni històric de 4,4 milions d'euros (perd un 3%) i entre d'altres com museus 150,22 M €, arxius 26,9 M €, biblioteques 43,55 M €, música i dansa 94,19 M €, teatre 53,15 M €, cinema 74,53 M €, acadèmies (depenen d'Educació) 1,65 M € i Institut Cervantes (depèn d'Assumptes Exteriors) 115,36 M €.

Els béns culturals "es caracteritzen perquè el seu cost marginal de manteniment, en relació al número de consumidors o usuaris, tendeix a 0, és a dir, que és pràcticament igual que el visitin 1.000 o 2.000 persones, la diferència que fa en relació al cost global o insignificant". (Ballart, citat per Ramos, 1997:161)

La inversió institucional en l'activitat cultural, no sol revertir beneficis econòmics directes, malgrat beneficiar als proveïdors de serveis privats del seu voltant com restauració o transports; tot i que a la vegada dinamitza la creació de noves infraestructures degut al moviment econòmic que té. Les institucions polítiques tenen un protagonisme pel que fa a la inversió i patrocini de la promoció del turisme cultural, però també són les que obtenen majors beneficis econòmics indirectes per la via impositiva, tot i que els beneficis es calculen sobretot pel prestigi i el reconeixement. (Delgado, citat per Ramos, 2000:162).

Els agents públics (CCAA i ciutat) són conscients de la seva incapacitat financera per tal de realitzar rehabilitacions, requalificacions socials, revitalitzacions funcionals i millora ambiental. I pel que fa als agents privats (tur operadors i empresaris de turisme) han trobat el "producte patrimoni" una mena d'explotació per estendre's cap al turisme urbà/cultural. Tot i els beneficis que en treu el sector privat, la seva implicació en la conservació i gestió d'aquest patrimoni és ara per ara molt baixa. (Ramos, 2007)

D'altra banda, els gestors culturals es centren a realitzar un producte de qualitat i una bona gestió empresarial (González, citat per Ramos, 1996: 131), on hi ha un equilibri difícil entre tècniques de presentació que volen impressionar o seduir el públic i la permanència de contin-

guts informatius. En aquest sentit, alguns autors parlen del trencament d'aquest equilibri i la banalització del producte cultural a favor del rendiment econòmic: "L'economia s'ha apoderat del patrimoni i el turisme ha estat el cavall de Troia d'aquesta conquesta rentable. Els turistes ja poden visitar Florència en dos hores i mitja. Es tracta de cultura, però d'una cultura de consum i no de consum cultural" (Patin, citat per Campesino, 1994: 48). En la mateixa línia, Campesino (1998) vol desterrar la falsa idea de que el turisme cultural és minoritari i selectivament elitista per a estrangers i refinats, perquè s'ha arribat a convertir en un producte de masses explotat per agents públics i privats del turisme.

b) Equilibri entre conservació i ús turístic

Aquí ens centrarem en com fer que un bé cultural sigui consumit, és a dir, esdevingui un producte turístic. Per tant, es tindrà en compte com gestionar-lo i quina estratègia utilitzar.

Els gestors del patrimoni (Ramos, 2007) tenen la feina de permetre que els béns culturals es converteixin en béns de consum sense perdre la seva essència. L'explotació intensiva dels recursos culturals no pot ser activada o promoguda exclusivament per interessos econòmics. Llavors, s'ha de tenir en compte que els béns culturals definits com a públics no siguin regulats exclusivament pel mercat ni que l'actual procés de des-regularització del mercat no acabi suplantant una inhibició dels poders públics davant els béns culturals.

La planificació turística es troba habitualment amb el problema d'una mala gestió dels inventaris culturals i del producte cultural, degut a que els elements monumentals no estan ben preparats per a la visita o fins i tot no estan oberts.

Així doncs, una de les estratègies més importants del patrimoni cultural és garantir l'obertura pública dels monuments. A vegades, la titularitat està condicionada per les Administracions Públiques, i per tant, no s'arriba a un acord per la seva obertura. En aquest sentit, el patrimoni militar és emblemàtic, un sector desatès o "oblidat", el qual podria ser posat en valor pel seu gaudi, però sovint preval la consideració de l'ús defensiu o militar per part del propietari, a qui les possibilitats culturals d'aquell patrimoni se li escapen.

A l'altra banda, cal tenir en compte que convertir un bé cultural en un producte d'ús turístic, o la valoració turística del patrimoni en termes econòmics, pot arribar a desposseir el bé cultural del seu ús quotidià per a la comunitat i perdre autenticitat i identitat.

En resum, el turisme cultural i patrimonial ocasiona un desplaçament de persones del seu lloc habitual a un altre de cultural per tal d'enriquir-se personalment, els usuaris tenen un alt o mitjà nivell adquisitiu, cultura, i espera obtenir un cert coneixement. L'administració pública és la que subvenciona la majoria de béns culturals i els conserva, sense oblidar que també beneficia al sector privat. A fi de que hi hagi un equilibri entre la conservació i l'ús turístic, cal que no sigui promogut només per a un objectiu econòmic, si no es vol perdre essència del lloc.

2.2. El turisme militar, històric i de memòria

En aquest segon bloc, es defineix la modalitat de turisme militar, històric i de memòria i també el tipus d'usuaris.

2.2.1. Definició

En aquest apartat es definirà el concepte de viatjar a espais militars i quines sensacions provoca, així com els usos que es dona als elements patrimonials.

Pel que fa a aquest tipus de turisme, Stach, Pawlowska i Matoga (2014) afirmen que implica viatjar a llocs que tenen connexió amb la guerra. Pot semblar que no sigui ètic el fet de considerar atraccions turístiques aquest tipus d'escenaris. Tot i que, viatjar per visitar espais militars i històrics, també provoca que hi hagi una certa familiarització amb la història del lloc i va connectat amb la transferència de coneixement per tal d'educar la societat.

La nova modalitat de "turisme de castells i fortaleses" (López i Gómez, 2006) inclou tots els desplaçaments i visites que es realitzen per tal d'admirar i entrar en contacte amb conjunts monumentals de caràcter militar o defensiu i fer participar al turista a les èpoques històriques i alhora fer-lo coneixedor de les manifestacions artístiques, folklòriques, gastronòmiques i culturals d'un poble. La novetat de mostrar el producte nou com una atracció cultural i recreativa amb components simbòlics (misteri, fascinació...) és part de l'èxit.

L'arquitectura militar (Morales, 2001) és un dels vestigis més representatius de les civilitzacions que van poblar a la península. Hi ha una continua adaptació referent a les evolucions de l'art de la guerra, fins que en el segle XIX, el sistema de guerra ofensiva i els avanços de la indústria armamentista, posen en evidència la inutilitat d'aquestes edificacions històriques. És per això, que comença un llarg procés d'abandonament i de ruïna que tindrà com a conseqüència una gran desaparició d'aquests. Malgrat això, paral·lelament, diferents sectors de la societat inicien un lent procés de re-valorització per a la seva conservació i protecció.

Domènech (2013) afirma que els **elements patrimonials** tenen molts usos indirectes o diferents als originals: usos educatius, turístics, econòmics, socials..., i aquests poden actuar per separat o interactuar entre ells. Referents als elements de l'arquitectura militar, normalment solen estar ubicats als afores del centre urbà i tenen unes grans dimensions, això provoca dificultat per a intervenir-hi amb nous usos (el que assegura la conservació).

El fet d'incloure l'arquitectura militar dins la categoria de patrimoni cultural implica alguns conflictes, ja que és un referent de la memòria col·lectiva d'una societat. Les fortificacions han perdut utilitat a causa de les grans dimensions i/o per la propietat militar, i així han començat un període de deterioració. Això dificulta la re-valorització i els nous usos.

El fet d'intentar acostar les masses al passat (Hertzog, 2013), provoca un arrelament del deure a la memòria, que això es pot considerar com a un dels elements clau per establir els Espais de Memòria en llocs atractius pels visitants. S'ha d'esmentar que el **turisme de memòria** pot ser alhora un dels causants de la banalització de la memòria, posant per davant l'objectiu econòmic sobre la difusió memorial.

2.2.2. Usuaris

Expliquem quins sentiments provoca als usuaris d'aquest tipus de turisme la visita a un d'aquests espais, perquè tenen aquest objectiu de visitar llocs connectats amb batalles o de memòria.

Stach, Pawlowska i Matoga (2014) afirmen que el turisme a llocs i estructures militars pot tenir un paper clau en la formació d'actituds, especialment a la generació més jove. Això és perquè es dona als turistes l'oportunitat d'adquirir el coneixement d'una història difícil i dolorosa, el qual els provoca un sentiment de reflexió sobre les dramàtiques conseqüències de la guerra.

No obstant això, les estructures i els llocs històrics-militars són gairebé sempre connectats amb la guerra, així com amb la mort i el sofriment humà. Per tant, el desig de visitar llocs connectats amb el martiri i la batalla, també pot constituir un objectiu pels turistes.

A més de donar-se a conèixer amb els relats i els llocs històrics connectats amb la mort, una altra motivació per fer aquest tipus de viatge, podria ser el desig d'exploració activa. Els objectes històrics-militars poden satisfer aquesta necessitat, convertint-se així en un lloc per a la realització de recreació extrema (sovint en llocs que es van abandonar o inaccessibles per als visitants).

Moltes vegades aquests atractius s'agrupen en una oferta unificada per tal de donar més potència al producte i fer-lo més atractiu, com seria el cas de la ruta cultural Fortaleses del Danubi que mostra els monuments més importants de l'arquitectura militar en aquesta part de Sèrbia amb la conservació de set fortaleses: Bač, Petrovaradin, Belgrade, Smederevo, Ram, Golubačka i Fetislam. Les fortaleses esmentades són un recurs important per al desenvolupament del turisme sostenible i una part important del corredor cultural no només a Sèrbia, sinó també a l'Europa sud-oriental, el qual el seu valor és reconegut per la UNESCO. Un dels nínxols de mercat és el "geo-turisme", és a dir, és un tipus de turisme basat en la geo-diversitat dins de l'eco-turisme, per tal d'entendre la protecció del patrimoni natural. El desenvolupament d'aquesta ruta que connecta el patrimoni cultural, ajuda a una millor interpretació del patrimoni i a la creació de xarxes cooperatives que els permeti obtenir l'estatus pel desenvolupament del turisme cultural i alhora participar en la política de planificació del turisme. (Belij, Ilincic, Belij, Belij, 2014).

Per tant, el turisme militar i històric pot semblar que no sigui ètic pel fet de moure's en llocs on hi ha hagut un conflicte bèl·lic, però la realitat és que crea educació referent a aquest tema. Sense oblidar els sentiments que provoca aquesta visita, ja que a part de formar aptituds, crea una reflexió sobre la guerra, per tant, també sobre el sofriment humà i la mort.

2.3. Posta en valor del patrimoni

Abordem en aquest tercer bloc com posar en valor el patrimoni, la seva interpretació, les eines de planificació d'aquest, acabant amb la creació de producte i la seva comercialització.

2.3.1. La interpretació del patrimoni

En aquest apartat es parla de la importància de protegir el patrimoni i afegir valor als béns existents que ja no són viables, que mai han estat productius o on no hi ha beneficis. També sobre la indústria del turisme i el patrimoni.

Kirshenblatt-Gimblett (2001) afirma que el patrimoni produeix una sensació nova en el present que té referències del passat. Per tant, hi ha hagut conservació, preservació, restauració, reclamació, recobriment, recreació, recuperació, revitalització i regeneració. Si la indústria del patrimoni fos sostenible, no necessitaria ser protegida. El procés de protecció, "d'afegir-hi valor", es refereix al present, però en funció del passat.

El patrimoni afegeix valor als béns existents que o bé ja **no són viables** (vides marcades per la subsistència, tecnologies obsoletes, mines abandonades, testimoni de les catàstrofes del passat) o mai **no han estat productius** des del punt de vista econòmic (àrea massa càlida, freda, humida o remota) o **no hi ha beneficis**, perquè es tracta de "recursos lliures i naturals".

El patrimoni i el turisme són indústries que col·laboren junts: el patrimoni converteix els llocs en destinacions i el turisme els converteix en viables (des del punt de vista econòmic). En una economia turística, els llocs esdevenen museus d'ells mateixos. La manca de diferenciació és tot un problema per a la indústria del turisme. En canvi, l'estandardització és requerida pel turisme de gran volum.

2.3.2. Eines de planificació

Aquí podrem trobar quins béns s'han de protegir i els seus nous usos. També la diferenciació dels béns que tenen qualitat, i els sobreexplotats o mal utilitzats pel turisme; i com amb eines d'interpretació s'intenta solventar. Els mitjans personals i no personals i els seus factors a tenir en compte i en què afavoreix la interpretació a l'activitat turística (sense oblidar els perills).

S'ha de tenir clar que no s'ha de protegir el que no es coneix (Rodríguez, 2011). Per tant, primer s'ha de fer un inventari dels béns que componen el patrimoni i afegir-los al catàleg per a poder-los valorar i avaluar l'estat de conservació i les necessitats de cada un d'ells amb una jerarquia per a programar les inversions corresponents. També s'ha de tenir en compte el paisatge cultural que té el node turístic, i d'aquesta manera, realitzar una correcta gestió cultural del territori.

Les futures propostes per a nous usos del node seran resultat d'una anàlisi del bé i del context territorial, i que aquests usos responguin les necessitats de la població local i respectin la integritat del bé amb un projecte de sostenibilitat corresponent.

Romero (1998) afirma que la qualitat de l'experiència turística no pot existir sense la conservació i la seva respectiva millora de la qualitat tant dels recursos com de la vida de la població local.

Els recursos culturals són únics i irremplaçables ja sigui en el present o en el futur. La qualitat dels recursos depèn del mode que siguin utilitzats. Un patrimoni sense ús difícilment incentivarà per a ser conservat, tot i que aquest s'ha d'integrar a la societat i conservar-lo. Quan els recursos són sobreexplotats o mal utilitzats pel turisme, això tindrà un impacte irreversible i la qualitat de l'experiència també sofrirà. La població local ha de ser capaç d'obtenir beneficis econòmics amb aquesta activitat, augmentant el treball i el negoci.

Per tant, es pot considerar la **interpretació** com un mètode per a la presentació, comunicació i aprofitament del patrimoni, amb l'objectiu de promoure la comprensió i utilitzar-ho per finalitats educatives, culturals, socials i turístiques. A més, ajuda a comprendre i conservar el patrimoni dins d'un context recreatiu i d'oci: itineraris, exposicions, centres de visitants, etc. La interpretació està dins de "l'Educació Informal", en altres paraules, és una educació auto motivada, voluntària, exploratòria, d'aprenentatge no coactiu i comprensiu, que té lloc durant la visita a un lloc patrimonial. (Romero 1998).

“És important crear una experiència cultural separada de la didàctica acadèmica, deixar que les pedres parlin, que els vestigis expliquin els seus secrets, donar-li vida a la història, donar lloc a les associacions mentals, estimular l'epidermis, despertar sensacions; només així podrem transmetre informació. En altres paraules, s'ha de permetre al visitant dialogar amb les ruïnes, ser partícip, comprendre el significat, descobrir, visualitzar el que existeix i trobar respostes a preguntes” (Sivan, citat per Romero, 1996: 18).

El que diferencia la interpretació d'altres formes de comunicació i educació és el següent (Romero, 1998):

- ☞ Va dirigida a un públic en moments d'oci i recreació, com un entreteniment, i no com una classe o acte intel·lectual que exigeixi un esforç dur.
- ☞ L'objectiu és ajudar al públic a que gaudeixi comprenent el lloc que visita.
- ☞ La interpretació sempre associa al seu discurs un missatge de la importància de la conservació i alhora ajuda a comprendre el procés necessari per arribar-hi.

Les possibilitats de presentació dels llocs patrimonials són múltiples i poden ser utilitzades simultàniament. Qualsevol sistema d'interpretació ha de ser respectuós amb l'autenticitat històrica i no convertir-se en el protagonista de la visita.

D'una banda, Romero (1998) afirma que podem trobar **mitjans personals**, tals com: visites guiades a peu o amb transport (cotxe, vaixell, cavall...); audiovisuals atesos per un guia; demostracions de manufactures o altres habilitats; representacions de l'època o amb éssers vius; tallers i jocs; muntatges teatrals i *living history* (reconstrucció del passat en viu, representació dramàtica feta per persones i no via una exposició o mètode audiovisual); festes i esdeveniments... Un bon guia continua essent el millor mètode d'interpretació, ja que té molta flexibilitat per adaptar al nivell d'audiència de les explicacions que vol la demanda.

D'altra banda, els **mitjans no personals** són: senyals i indicacions d'orientació i informació bàsica; fulletons, guies, mapes i publicacions; panells interpretatius amb informació diversa, dibuixos, plànols, fotografies, reconstruccions...; audio-guies; pals per escoltar explicacions; efectes d'il·luminació i/o de so; simulacions mecàniques; qüestionaris electrònics o mecànics; reconstruccions i escenografies; miradors amb taules panoràmiques; itineraris autoguiats amb un recorregut preestablert, el qual és necessari a través de fulletons, senyals i panells, maquetes, gravacions... Les maquetes, diagrames i multimèdia permeten al visitant recrear l'atmosfera del passat i així augmentar una imatge del conjunt.

Així doncs, per tal d'escollir el mitjà més apropiat, s'han de tenir en compte diferents **factors** com: l'impacte comunicatiu al visitant; possibilitat de ser actualitzat o adaptat; l'estímul a la participació; motivació o estímul a la curiositat; adaptabilitat al ritme del visitant; possibilitat d'utilitzar-ho o no en grups; seguretat del visitant; respecte i adaptació a l'entorn; relació amb altres mitjans; grau d'esforç per a la comprensió del visitant; simplicitat; impacte ambiental per les seves característiques i utilització; eficiència en el treball; durabilitat degut a la utilització i el clima; resistència al vandalisme; cost d'execució i de manteniment...

La interpretació afavoreix positivament que hi hagi una bona comunicació del patrimoni i alhora beneficia l'activitat turística:

- ☞ Incrementa la satisfacció i el gaudi del visitant
- ☞ Millora la comprensió del lloc visitat
- ☞ Canalitza la visita a determinats llocs o recursos culturals amb rutes específiques

- ✎ Millora les infraestructures turístiques ampliant l'oferta de productes
- ✎ Incrementa la despesa potencial de cada visitant
- ✎ Millora la imatge del lloc

Malauradament, la interpretació també comporta perills. Així doncs, la interpretació pot provocar banalitats, desviacions i altres problemes com: l'impacte dels mitjans d'interpretació pot limitar l'experiència de descobrir un lloc per un mateix; l'impacte estètic que poden causar els suports d'interpretació si estan mal dissenyats, actualitzats o conservats; tenir un servei de guies poc format i motivat...

2.3.3. Creació de producte i comunicació

Un altre element que ajuda a difondre el patrimoni, atraure més visitants i fer el recurs consumible és la creació de producte. Podrem observar quines característiques s'han de tenir en compte a un escenari turístic i l'estratègia per fer una oferta turística atractiva. També els mitjans per a re-valoritzar el patrimoni.

Osácar i Martín (2013) comenten que l'existència d'un recurs patrimonial no implica necessàriament l'existència d'un recurs o atractiu turístic, perquè això es doni es necessita un procés d'estructuració i organització per a la seva correcta posada en valor.

L'estratègia per a realitzar una oferta turística atractiva es basa en 3 fases:

1. **Posada en valor:** Es detecten els conceptes d'importància del patrimoni cultural i natural per a convertir-lo en un producte sostenible i competitiu, singularitat de l'element patrimonial (hi influeixen tots els elements de la cadena turística: els segments de mercat perfectament delimitats, els productes i els serveis de qualitat, l'autenticitat, la forta identitat local...) i possible agrupament amb altres elements rellevants del patrimoni que es vol posar en valor, ja que moltes vegades el patrimoni es troba dispers i perquè provoqui l'interès necessari pels turistes s'ha d'agrupar amb diferents llocs o realitzar itineraris o rutes.
2. **Planificació:** Una vegada escollit l'element patrimonial i que tingui una oferta turística-cultural amb èxit i sostenible, s'ha de tenir una correcta planificació estratègica dels principals actors i iniciativa local, crear una marca de producte a partir d'una imatge singular i autèntica per a diferenciar-se dels competidors, comercialitzar-ho i comunicar-ho (tenint en compte el públic potencial i quines característiques tenen, aspiracions, motivacions, interès...).
3. **Usos i conservació del patrimoni:** Accessibilitat (presentació del patrimoni d'una manera comprensible i atractiva pels turistes, perquè gaudeixin i aprenguin de l'experiència turística i posteriorment ho recomanin), rendibilitat (aprofitar els recursos patrimonials i el desenvolupament turístic d'una manera autosostenible per afavorir les inversions empresarials, fomentar estratègies de cofinançament entre el sector públic i privat i dinamitzar l'economia local), desestacionalització (el patrimoni cultural és capaç d'atraure segments que no depenguin tant del factor clima i natural que pot oferir atractiu segons quina estació de l'any) i sostenibilitat (aconseguir un equilibri entre l'ús i la conservació del patrimoni).

Es pot re-valoritzar a partir de la museografia didàctica per a potenciar el factor didàctic i lúdic, amb què el turista compregui, aprengui, i en ocasions es senti de l'època; és un bon mètode perquè el turista compregui i conservi el patrimoni. Elements perquè el visitant s'introdueixi a

l'època com “pre-show”, audiovisuals i elements d'escenografia, rèplica d'elements perquè el turista manipuli i observi, maquetes, centres d'interpretació, mòdols de recreació, etc.

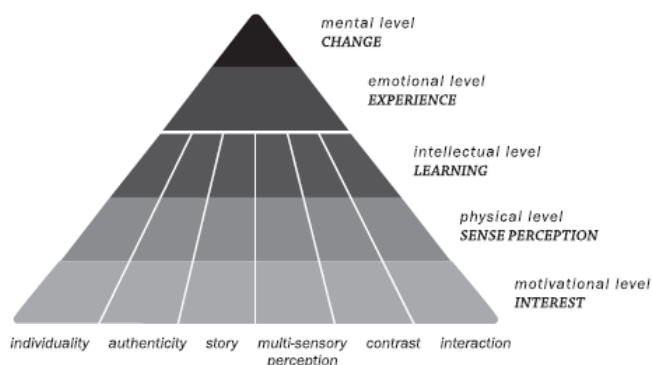
També es pot posar en valor un patrimoni a partir d'un dels principals mitjans de comunicació (Romero, 1998): la **guia turística** quan és adquirida i consultada abans del viatge, on hi consta informació útil, com les carreteres per accedir a aquest monument, allotjaments, restaurants i altres dades útils pel visitant. Tot i que actualment, **Internet** té més repercussió, ja que la majoria de ciutats i monuments posseeixen una pàgina web amb la informació útil i alhora ofereixen multimèdia i opinions dels usuaris.

Els turistes que arriben a la destinació sense consultar prèviament, ho realitzen pel mitjà de comunicació del **fulletó** o el **tríptic** que donen els gestors de les atraccions patrimonials o des de les **oficines de turisme**, que faciliten també informació d'hotels, desplaçaments, restaurants, itineraris i coneixements culturals de la ciutat.

A l'hora de crear una **experiència significativa**, Tarssanen (2009) diu que s'ha de tenir en compte que sigui una experiència emocional positiva i inoblidable que pot conduir a un canvi personal. Llavors, sorgeixen preguntes tal com: Què distingeix una experiència significativa d'una experiència normal? Quins són els elements essencials d'un producte turístic per proporcionar al consumidor una experiència significativa? A través de la piràmide de l'experiència es pot respondre aquestes dues preguntes.

La piràmide de l'experiència, ajuda a analitzar i entendre el contingut de l'experiència dels productes turístics, culturals i de les indústries d'entreteniment. Així doncs, el model representa el producte ideal identificant els punts crítics i les deficiències. Consisteix en examinar dues perspectives: a nivell dels elements específics del producte (vertical) i a nivell de la pròpia experiència del client (horitzontal).

Il·lustració 1. Piràmide de l'experiència.

Font: Tarssanen (2009)

D'una banda, els elements per a tenir una experiència significativa (vertical) són els següents:

- ☞ **Individualitat:** Significa que el mateix producte o un de similar no està disponible en altres llocs, és a dir, que el client té la flexibilitat i la possibilitat de personalitzar el producte depenent les seves preferències.
- ☞ **Autenticitat:** Es refereix a la credibilitat del producte, reflecteix l'estil de vida i cultura (identitat local) existent segons la percepció de cada client.

- 🌀 **Història:** Està relacionada amb l'autenticitat d'un producte. És important per tal d'unir els diversos elements del producte en una història coherent, creïble i autèntica per a que el client tingui una bona raó per a experimentar-la.
- 🌀 **Percepció multi-sensorial:** Es centra en que totes les percepcions sensorials estan dissenyades acuradament per enfortir la temàtica escollida.
- 🌀 **Contrast:** El producte ha de ser diferent pel que fa a la vida quotidiana del client, capaç de que experimenti una cosa nova i fora de del comú.
- 🌀 **Interacció:** Significa una bona comunicació entre el proveïdor de serveis i/o els altres clients, així com entre el producte i els seus productors.

D'altra banda, els nivells d'experiència (horitzontal), il·lustra com l'experiència del client es construeix a partir de l'interès per a l'actual experiència i en el processament d'aquest.

- 🌀 **Nivell de motivació:** És l'interès dels clients, on es creen les expectatives per al producte a través de les diferents eines de màrqueting.
- 🌀 **Nivell físic:** Les experiències es perceben a través dels sentits. Un bon producte garanteix una experiència agradable i segura, que no passin molta fred o calor, etc.
- 🌀 **Nivell intel·lectual:** Proporciona una experiència d'aprenentatge, de pensament, d'aplicació del coneixement i de formació d'opinions.
- 🌀 **Nivell emocional:** Si tots els elements bàsics per a una experiència significativa han estat tinguts en compte en els nivells de motivació, físiques i intel·lectuals, és molt probable que el client tindrà una experiència emocional positiva.
- 🌀 **Nivell mental:** Una experiència emocional i positiva, pot donar lloc a una experiència de canvi personal (estat físic, estat d'ànim o estil de vida), adoptant un passatemps nou, una forma de pensar diferent, etc.

En resum, el patrimoni s'ha de protegir i afegir valor als béns existents marcant la diferència per no esdevenir estàndard pels turistes, i per tant, de turisme de masses. És per això que per planificar els béns s'ha de fer un inventari per saber el valor, la conservació i la inversió adequada. A través de la interpretació s'aprofita el patrimoni per tal de promoure un sentiment de comprensió i d'educació.

La presentació d'un lloc pot ser amb mitjans personals com visita guiada a peu o amb un vehicle o amb mitjans no personals com un plànol. Per tant, per escollir el millor s'ha de tenir en compte diferents factors (ex: estímul a la curiositat).

Per tal de realitzar una oferta turística atractiva, l'estratègia es simplifica en 3 fases: En posar en valor un patrimoni perquè sigui competitiu, planificar als principals actors i crear una marca de producte (entre d'altres) i els usos i conservació d'aquest. Alhora, re-valoritzar amb diferents mitjans de comunicació com visites guiades, Internet, oficines de turisme, tríptic o fullató...

Així doncs, perquè sigui una experiència singular, s'ha de tenir en consideració una sèrie d'aspectes tals com els elements del producte (individualitat, autenticitat, història, percepció multi-sensorial, contrast i interacció) i alhora els nivells d'experiència del client (motivació, físic,

intel·lectual, emocional i mental). D'aquesta manera pot arribar a ser un producte turístic d'èxit i de qualitat.

2.4. Els itineraris culturals

Una de les eines per excel·lència de posar en valor un seguit d'elements patrimonials i donar-los un fil conductor són els itineraris. Ens centrarem doncs en aquest bloc en la definició d'itineraris culturals i com confeccionar-los segons l'entitat promotora o gestora, la funcionalitat turística, el mitjà de transport, l'escala geogràfica i la temàtica.

2.4.1. Concepte itinerari

En aquest subapartat es definirà què és un itinerari cultural, què s'ha de fer amb les “rutes turística-cultural” per esdevenir un producte, el model habitual de creació de rutes, la distinció de propostes per a un públic majoritari i minoritari, i com plantejar un recurs turístic de caire militar.

Segons Ramos (2007), els **itineraris culturals** es defineixen pels especialistes de patrimoni històric com tota la via de comunicació terrestre, aquàtica o d'altre tipus, amb la seva pròpia i específica dinàmica i funcionalitat històrica, essent resultat de moviments interactius de persones, així com d'intercanvis multidimensionals, continus i recíprocs de béns, idees, coneixements i valors entre els pobles, països, regions o continents, al llarg de considerables períodes de temps, havent generat una freqüència múltiple i recíproca, a l'espai i al temps, de les cultures amb patrimoni tant tangible com intangible, havent integrat les relacions històriques i els béns culturals o la seva existència.

En canvi, segons el Consell d'Europa, un itinerari cultural europeu és un recorregut que inclou un o diversos països o regions i que s'organitza al voltant d'un tema d'interès històric, artístic o social europeu.

Pel que fa a les “**rutes turística-cultural**”, segons Ramos (2007) es veu clarament l'orientació econòmica. El que s'ha de fer és agrupar, jerarquitzar i ordenar un seguit de recursos patrimonials per a realitzar una multidestinació cultural que pugui ser convertida en un producte comercial turístic agrupant béns culturals (museus, monuments, paisatges...) segons enfocaments disciplinaris (arqueològics, etnològics...) o temàtics (geogràfics, històrics, artístics, literaris, econòmics, musicals...) extraordinàriament diversos.

Algunes de les rutes sorgeixen dins l'àmbit privat com a resultat de la llei de l'oferta i la demanda. Tot i que la iniciativa per a crear una ruta sol ser de les administracions públiques. Un exemple podria ser al *city trip* andalús o circuit de ciutats andaluses, que és un recorregut per diverses capitals de la província (Córdoba, Sevilla i Granada) que van ser successivament seus de la dinastia omeia durant el califat, dels governadors almohades a Al-Andalus i del sultanat nazarí. Aquests tipus de paquets solen ser “tot inclòs”, és a dir, que comprenen el transport, l'allotjament, els menjars, les entrades als llocs més visitats i servei de guia.

El model habitual de creació de rutes és de manera espontània. A vegades sobre rutes conegudes i tradicionals, se n'han anat dissenyant altres de noves; altres cops tenen un plantejament encertat, que resulta avantatjós per agrupar l'oferta i convidar a perllongar les estades.

Seguint amb el mateix autor, el mercat turístic cada vegada més està més segmentat i la promoció s'ha d'adaptar a cada consumidor particular, amb uns interessos cada vegada més per-

sonalitzats. La varietat d'oferta no s'ha de veure com un obstacle generador de confusió, sinó com un avantatge competitiu.

Encara que s'ha de saber distingir entre aquelles propostes destinades a un públic majoritari, degudament publicitades, senyalitzades i amb una infraestructura suficient per atendre les necessitats dels turistes (allotjament, restauració, centres d'acollida, punts d'informació, senyalització, miradors...) i altres múltiples propostes per a públics minoritaris amb interessos ultraespecialitzats (com la ruta enològica o del flamenc).

Per tant, en definitiva, s'ha de distingir entre rutes considerades com a "producte majorista", i rutes considerades com a "recurs potencial" que en el futur pugui formar part de la "multidestinació" lliure i informal, destinat a un públic minoritari i amb menys suport infraestructural. Pel turista minoritari cal tenir present els inventaris digitals de rutes. En un futur aquests dissenys seran cada vegada més personalitzats i podran realitzar-se a llocs interactius d'Internet, a través del GPS de l'automòbil o gràcies a la informació descarregada a la PDA personal d'una oficina d'informació turística.

No obstant, moltes rutes són un fracàs, perquè no són reals i es queden en un exercici purament teòric o acadèmic o una simple orientació teòrica dels recorreguts turístics sobre el mapa, però no en un mecanisme d'aprenentatge i comprensió del patrimoni, ni en una oferta capaç de captar el turisme de masses.

Perquè millori la implementació i acceptació d'una ruta, hi ha d'haver un procés d'informació i consulta a tots els agents implicats i un estudi de mercat per adaptar-se a les variables funcionals de la demanda objectiva.

El fet d'escollir una orientació temàtica serà més adequada quan més s'aproximi a un fet o circumstància singular que diferenciï de forma clara el producte d'altres existents. Hi haurà més possibilitats d'èxit quan s'aconsegueixi generar una experiència emocional d'alta intensitat (Pulido, citat per Ramos, 2006: 355).

Ramous (2007), enuncia que el disseny de la ruta haurà de passar per un **inventari de recursos**, en el qual s'haurà de seleccionar aquells elements que siguin atractius i que millor s'adaptin a la temàtica que es vagi a desenvolupar. Als llocs ja existents, es pot afegir museus o centres d'interpretació. D'aquesta manera, es pot calcular la duració i temporització de la ruta, depenent la fragmentació del recorregut (separant els llocs de major interès amb els secundaris).

També s'haurà de dissenyar la **senyalització** necessària, que hauran de ser clares, unificades, interpretatives, durables, accessibles i visibles per assegurar la localització i la identificació dels llocs d'interès. A més, és necessari calcular el número de punts d'informació i la seva ubicació.

S'ha de garantir una **infraestructura turística** mínima en restauració i hostaleria, això significa acords entre empreses del sector i la creació d'una estructura d'incentius per a disposar dels serveis que no estiguin operatius. A continuació, es pot estimar el pressupost necessari per a totes aquestes operacions, on s'ha d'afegir el que sigui necessari per a crear una imatge corporativa suficientment atractiva i fàcil de recordar i la comercialització a fires turístiques i a través d'Internet. Finalment, es procedirà a la comercialització.

La ruta queda oberta a una gestió activa una vegada posada en el mercat (López, citat per Ramos, 2006: 356). Un incentiu per a molts turistes, són els punts de segellat, però a més, són una forma de poder realitzar el seguiment i l'avaluació dels resultats.

Per tal de plantejar com utilitzar un recurs turístic d'arquitectura militar moderna i el seu desenvolupament, Baena (2001) afirma que la fórmula més òptima per a rendibilitzar el conei-

xement d'una zona pot ser a través de l'itinerari. Aquest s'ha de localitzar a un àmbit geogràfic concret per tal de buscar un coneixement total. No s'ha de buscar només el coneixement i visita d'un recurs, sinó buscar la comprensió d'una realitat difícil.

A l'itinerari, s'ha de buscar un motiu central que doni sentit a tota la visita, i a través dels diferents nodes es pugui configurar aquest itinerari. Els itineraris culturals o turístics poden ajudar a potenciar el desenvolupament del territori, sense oblidar una actitud de respecte i de conservació.

2.4.2. Confecció d'itineraris

Per tal de confeccionar un itinerari s'ha de tenir en compte un seguit d'elements com (Ramos 2007):

- ☞ **L'entitat promotora o gestora** → Comunitats Autònomes, Diputacions Provincials i Patronats de Turisme provincial, Mancomunitat de Municipis, consorci interadministratiu, fundacions, associacions culturals i tour operadors.
- ☞ **Segons la seva funcionalitat turística** → Recurs, destí producte (excursions i circuits).
- ☞ **Segons el mitjà de transport** → Reals (senderisme, cicloturisme, auto-turisme) i virtuals (Bellido 2002 i 2006).
- ☞ **Segons l'escala geogràfica** → Transnacionals, Nacionals, Autonòmiques, Provincials i Comercials.
- ☞ **Segons la temàtica** → Territorials (ecològiques, geològiques, de muntanya, de rius o valls i de comarques naturals), històriques (personatges històrics, cultures i ètnies, èpoques històriques i esdeveniments històrics), artístiques (tipologies arquitectòniques com "rutes de fortificacions", estils artístics com "el gòtic", viatges i viatgers com "la ruta de Marco Polo"), literàries (autors com "ruta del Quijote"), musicals ("ruta del flamenc"), activitats econòmiques (patrimoni industrial, mineria, oli, vi, etnogràfiques com "arquitectura popular, artesania, festes populars i gastronomia").

En resum, els itineraris culturals són uns recorreguts amb un interès històric, artístic o social; i a les rutes turístic-culturals, s'han d'agrupar, jerarquitzar i ordenar els recursos patrimonials perquè pugui ser un producte comercial turístic. Hi ha d'haver propostes per un públic majoritari amb una bona senyalització i infraestructures i alhora per un de minoritari molt especialitzat.

A més, perquè una ruta sigui implementada, s'ha d'informar i consultar als agents implicats i fer un estudi de mercat. Després, dissenyar la ruta fent un inventari de recursos i seleccionant els elements més atractius i que s'adaptin a la temàtica escollida; seguit de la senyalització i les infraestructures turístiques necessàries.

3. Cos del treball

Recordar que un itinerari s'entén com un conjunt de “sights” encadenats que poden ser visitats per un turista o un grup de turistes a través d'un recorregut organitzat i gestionat per empreses o institucions determinades, o sinó de forma individual amb imatges i/o informacions rebudes sobre els llocs a visitar.

Gràcies als itineraris, s'afavoreix la preservació i restauració del patrimoni cultural i natural, el desenvolupament local sostenible i de qualitat. Serveixen també per gestionar de manera més eficient els recursos turístics d'una localitat o regió, per crear una comprensió de la identitat de la destinació per part dels visitants i també per diversificar l'oferta de productes turístics de la localitat.

L'objecte d'aquest apartat és crear un itinerari pel patrimoni més significatiu relacionat amb la Guerra Civil espanyola a l'Alt Empordà i Rosselló, escenaris de l'exili. Aquest itinerari inclouria el trasllat als diferents punts amb guia, així com l'allotjament i la restauració, es tractaria doncs d'un viatge combinat.

Segons els decrets 168/1994 i 158/2012 de la Generalitat de Catalunya, els agents de viatges són els únics autoritzats per a comercialitzar i vendre viatges combinats. I a França, segons els decrets 2009/1650 i 2009/1652 del 23/12/2009, els professionals del sector han d'estar dins del registre d'agents de viatges i d'altres operadors de venda de viatges per l'agència de desenvolupament de França (*Atout France*) per exercir la venda i comercialització pertinent.

Així doncs, aquest itinerari es comercialitzarà en diferents agències de viatges de l'Alt Empordà i del departament Llenguadoc-Rosselló, ja que es dirigeix a un públic espanyol i alhora francès. L'itinerari té una durada de 5 dies amb forma de bucle, és a dir, que el recorregut comença i acaba al mateix punt (Figueres).

3.1. Factors previs

Abans de començar a detallar les jornades de l'itinerari, es procedeix a avaluar i analitzar amb detall els factors previs d'un itinerari: els factors tècnics, els comercials i els socials d'ambdós països, Espanya i França.

3.1.1. Factors tècnics

L'itinerari es realitzarà entre Figueres (la comarca de l'Alt Empordà) i la regió Llenguadoc-Rosselló, concretament a El Pertús, Cotlliure, Elna i Rivesaltes. Així doncs, serà un itinerari entre els dos països.

Mirem a continuació els diferents aspectes tècnics rellevants per al nostre treball, com les infraestructures existents, els requisits per entrar a cada país, la millor època per fer el viatge, el tipus de comunicacions i el comerç.

Infraestructures

Pel que fa a les infraestructures, en l'itinerari s'utilitzaran les **carreteres** espanyoles i franceses, que no presenten cap problema de circulació i on es circula per la dreta. A França,

els límits de velocitat són de 50km/h a zones urbanes, 90km/h a fora de les zones urbanes, 110km/h a les carreteres de doble sentit separades per una mitjana central i a 130km/h a les autopistes. El cinturó de seguretat és obligatori per tots els passatgers. I a Espanya, tenen el mateix límit de velocitat a zones urbanes, però amb la diferència que a les autopistes i autovies és de 120 km/h i a 90 km/h a la resta de carreteres.

França té més de 9.000km de autopistes (marcades amb la inicial "A"), algunes de les quals són gratuïtes i altres són de pagament per peatge. També consta amb més de 28.500km de carreteres nacionals (marcades amb la inicial "N"). Les carreteres regionals estan marcades amb la inicial "D". I Espanya, està molt ben connectada gràcies als 150.000 km de carreteres, en general, en molt bones condicions. A part d'autopistes (s'identifiquen igualment amb la inicial "A"), on alguns trams són de peatge, hi ha autovies, carreteres nacionals (connecten les principals ciutats del país i s'identifiquen amb la inicial "N"), comarcals i locals, totes aquestes gratuïtes.

Per tal d'arribar al punt de sortida de l'itinerari, és a dir, a Figueres, les agències de viatge que comercialitzaran el producte, ja sigui a la comarca de l'Alt Empordà, del Llenguadoc-Rosselló i a la resta d'Espanya i de França, si el client ho desitja, proporcionaran informació detallada de com arribar a Figueres, ja sigui per aire, carretera o mar.

Els **aeroports** propers a Figueres són els següents: Girona-Costa Brava (58,2 km-38 min per AP-7), Perpinyà-Rivesaltes (61,5 km-50 min per A9 i AP-7), Carcassona (173 km-1h 37 min per A61 i A9), Barcelona-El Prat (161 km-1h 40 min per AP-7) i Montpellier-Méditerranée (213 km-2h 02min per A9).

El principal **port** a prop del punt de sortida és Barcelona (154 km i 1h 38 min per AP-7). I en relació als **ferrocarrils**, a França la companyia ferroviària nacional és SNCF i té 34.200 km,. I a Espanya és RENFE que té un disseny de traçat radial amb enllaços entre Madrid i la majoria de la ciutats importants. Ambdós països estan connectats pel tren d'alta velocitat AVE/TGV, i aquest pot arribar a una velocitat mitja de 300 km/h, la línia Madrid-Barcelona-París té parada a Figueres.

Requisits d'entrada al país

L'**Acord de Schengen** estableix l'abolició de les fronteres físiques entre els estats que han firmat. Actualment formen part d'aquest acord: Alemanya, Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Espanya, Finlàndia, França, Grècia, Itàlia, Luxemburg, Països Baixos, Portugal i Suècia. Pel que fa a Noruega i Islàndia, tot i no ser membres de la Unió Europea, han firmat l'acord de cooperació i apliquen l'Acord de Schengen.

D'aquesta manera, per tal d'entrar a França, es necessita un **passaport** amb una validesa mínima de 3 mesos des de l'últim dia d'estada en el país, excepte els ciutadans de la Unió Europea, d'Andorra, Liechtenstein, Mònaco, San Marino i Suïssa que viatgin amb el seu document nacional d'identitat. I per entrar a Espanya, es necessita el passaport vàlid al menys durant el temps de l'estada, excepte els ciutadans de la UE, Islàndia, Noruega i Suïssa que han de tenir el seu document nacional d'identitat vàlid amb estades màximes de 3 mesos.

El **visat**, a França, és requerit per a tothom, excepte als ciutadans dels següents països que no tinguin la intenció de quedar-se més de 3 mesos a França: els ciutadans dels estats membres de la Unió Europea, Andorra, Liechtenstein, Mònaco, San Marino i Suïssa; i també als nacionals d'Argentina, Bermuda, Bolívia, Brasil, Brunei, Bulgària, Xile, Costa Rica, Croàcia, El Salvador, Estats Units, Guatemala, Hondures, Hong Kong, Islàndia, Israel, Corea, Malàisia, Mèxic, Nova Zelanda, Noruega, Panamà, Paraguai, Romania, Singapur, Uruguai i Veneçuela.

En canvi, a Espanya, el visat és requerit per a tothom excepte pels ciutadans de la Unió Europea, Islàndia, Noruega i Suïssa, i per a estades inferiors a 90 dies i presentant el passaport en vigor als ciutadans de: Argentina, Bolívia, Brasil, Colòmbia, Xile, Equador, El Salvador, Estats Units, Guatemala, Hondures, Mèxic, Nicaragua, Nova Uruguai i Veneçuela.

Si es necessita **assistència mèdica urgent** durant la visita a un país membre de la UE i Suïssa, podrà obtenir el tractament de forma gratuïta o a un preu reduït, a la majoria dels casos, presentant la Targeta Sanitària Europea. Aquesta targeta, només dóna accés a la sanitat pública i no cobreix despeses de repatriació, ni malalties cròniques, ni tractaments que no siguin d'urgència, per tant, es recomana una assegurança de viatge complementària.

A França, els visitants s'han d'assegurar de que el metge o dentista que visitin sigui "conventionné", és a dir, treballen pel sistema sanitari francès. Es cobrarà pel tractament rebut, igual que les medicines que li receptin, i la quantitat total haurà d'aparèixer a un formulari signat amb el tractament rebut ("feuille de soins") i la recepta, ja que sinó no es poden reclamar les despeses a l'Oficina de l'Assegurança Mèdica ("Caisse Primaire d'Assurance-Maladie") més propera que es tingui a França, per tal de posteriorment reemborsar-ho a la direcció del país d'origen. D'aquesta manera, es sol tornar el 70% de les despeses per la consulta mèdica i el dentista, i llavors, entre un 35% i un 70% dels medicaments.

A Espanya, els visitants s'han d'assegurar que el metge treballi pel servei públic espanyol (consultoris, ambulatoris i hospitals), encara que els tractaments odontològics no els cobreixi la sanitat pública i les despeses no seran reemborsades. Els medicaments que es receptin es podran obtenir a les farmàcies pagant un 40% del preu.

Referent a les **vacunes** a França, només es requereix certificat de vacunació contra la febre groga als visitants provinents d'Amèrica Llatina o d'Àfrica. En canvi, a Espanya no fa falta, ja que no hi ha cap alerta.

Època del viatge

En relació a l'època del viatge en el que es durà a terme l'itinerari, es mira en relació un any vista, és a dir, per l'any vinent, així hi ha temps per a planificar-ho i comercialitzar-ho degudament.

S'ha de tenir en consideració que a França, els dies festius al 2017 són els següents: Any Nou (1 de gener), dilluns de Pasqua (17 d'abril), dia del Treball (1 de maig), dia de la Victòria de 1945 (8 de maig), dijous de l'Ascensió (25 de maig), dilluns de "Pentecôte" (4 de juny), festa Nacional (14 de juliol), Assumpció (15 d'agost), dia de Tots Sants (1 de novembre), dia de l'Armistici (11 de novembre) i dia de Nadal (25 de desembre).

I a Espanya, concretament a Catalunya, els dies festius al 2017 són els que segueixen: Reis (6 de gener), Divendres Sant (14 d'abril), dilluns de Pasqua Florida (17 d'abril), dia del Treball (1 de maig), Sant Joan (24 de juny), Assumpció (15 d'agost), Diada Nacional de Catalunya (11 de setembre), dia de la Hispanitat (12 d'octubre), dia de Tots Sants (1 de novembre), dia de la Constitució (6 de desembre), Inmaculada Concepció (8 de desembre), dia de Nadal (25 de desembre) i dia de Sant Esteve (26 de desembre).

Així doncs, considerant els dies festius, ens centrarem en el número d'hores de Sol, la temperatura mitjana (graus centígrads) i la precipitació curosa (mil límetres) a la província de Girona.

Taula 1. Número d'hores de Sol, temperatura mitjana i precipitació curosa per mesos.

	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre
Número hores de Sol	139	170	245	238	243	273	277	234	209	256	146	166
Temperatura mitjana	8,3	8,8	10,5	14,9	16,5	21,6	22,6	23,4	21,9	18,7	13,4	8,1
Precipitació curosa	26,9	35,6	25,5	52,6	97,4	50,8	95,1	91,5	235,1	12,6	160,7	43,7

Font: INE

L'itinerari podria tenir lloc entre els mesos de març a octubre, ja que hi ha més hores de sol i alhora la temperatura mitjana és més elevada a partir d'abril. Malgrat que hi hagi un alt risc de precipitacions durant aquests mesos.

Comunicacions

Centrant-nos en les comunicacions existents als dos països, es pot trobar les següents:

- ☞ **Telèfon:** Té disponible una connexió directa internacional amb el codi d'accés 33 a França i 34 a Espanya. La majoria de cabines telefòniques només accepten targetes de prepagament, que es poden comprar a les oficines de correus i estancs. Es poden rebre trucades a cabines telefòniques que tinguin el símbol d'una campana blava. Les trucades internacionals són més barates de dilluns a divendres entre les 19.00h i les 08.00h i els dissabtes i diumenges durant tot el dia.
- ☞ **Mòbil:** Existeixen acords entre companyies de telefonia mòbil internacional. La cobertura és excel·lent i està prohibit l'ús de telèfons mòbils a les gasolineres de França. Per tal de trobar Internet Wi-Fi, n'hi ha als bars i restaurants i als hotels de quasi totes les ciutats.
- ☞ **Correu:** Es pot adquirir segells a les oficines de correus i els estancs. El correu des de França sol tardar un parell de dies fins que arriba a qualsevol destí europeu, i des d'Espanya uns cinc dies.

Comerç

Les compres sempre són un aspecte clau en un itinerari, ja que majoritàriament tots els turistes tornen cap a casa amb un detall personal o per a familiars o amics. Així doncs, és important saber els horaris comercials i les compres interessants de cada país.

Les compres més interessants a França són els treballs d'encaix, cristall tallat, formatges, vins, begudes alcohòliques i licors. L'horari comercial dels grans magatzems és de 09.00h a 18.30h de dilluns a dissabte, les botigues normals solen tancar al migdia entre les 12.00h i les 14.30h, les botigues d'alimentació de 07.00h a 18.30h/19.30h, les fleques solen obrir els diumenges també, moltes botigues solen tancar per descans del personal durant mitja jornada o tota la jornada dels dilluns i els hipermercats estan oberts fins les 21.00h o les 22.00h.

A Espanya es pot comprar articles de molt bona qualitat, molts d'ells elaborats a mà i els vins amb preus ajustats. S'intenta apostar pels mercats de productes locals que es solen fer els dissabtes o els diumenges al centre de la ciutat. L'horari comercial de les botigues solen ser de 10.00h a 13.00h i de 17.00h a 20.00h, i els supermercats i grans magatzems obren tot el dia sense interrupció de 9.30h a 21.00/22.00h. A més, molts obren també els diumenges a les grans ciutats.

3.1.2. Factors comercials

La demanda / el consumidor

Els turistes a qui aquest itinerari es dirigeix són grups de **4 persones (tant homes com dones) amants de la història i dels espais de memòria**, per tant, que tinguin un cert coneixement i interessos per aquest tema. A més, aquests, han de tenir un **poder adquisitiu mitjà-alt**, ja que el recorregut es farà a través d'un cotxe de l'època per tal d'ambientar-se en aquell moment històric i s'ha de pagar entrada dels diferents nodes, i això comporta un preu.

Així doncs, aquests turistes estan interessats per temes culturals. La **motivació principal** del seu viatge és aprofundir i/o aprendre coses noves sobre la història, per tant, són persones amb un cert nivell educatiu. És per això que aquest itinerari no és propi per a nens, ja que no tenen la suficient coneixença sobre aquest tema i alhora pot fer-se pesat i feixuc per a ells. A més, tenen una **actitud** respectuosa amb aquests espais de memòria, ja sigui amb l'entorn com amb tenir la capacitat de silenci en els espais.

L'itinerari es basa amb grups de 4 persones com a màxim, ja que és la capacitat màxima que es té incloent el xofer en el cotxe de l'època que té una capacitat per a 5 persones. A més a més, en ser un grup molt reduït, proporciona facilitat en la seva mobilitat i alhora un servei únic i exclusiu del xofer/guia.

Turisme mundial

En aquesta taula es pot observar com França i Espanya són unes potències turístiques mundials, ja que encapçalen de les tres primeres posicions.

Taula 2. Classificació dels països segons les arribades de turistes internacionals al 2014		Arribades (en milions)
1	França	83,8
2	USA	74,8
3	Espanya	65,0
4	Xina	55,6
5	Itàlia	48,6
6	Turquia	39,8
7	Alemanya	33,0
8	Regne Unit	32,6
9	Rússia	29,8
10	Mèxic	29,1
TOTAL 10 PAÏSOS		492,1
TOTAL MÓN		1.133,0

Font: Organització Mundial del Turisme (OMT)

Turisme a Espanya

En aquesta primera taula es pot observar el top 10 d'arribades de turistes internacionals per país de residència i en la segona taula, el top 10 d'arribades de turistes internacionals segons la principal destinació de la CCAA l'any 2015 segons FRONTUR (Statistics of Tourist Movements at Borders).

Taula 3. Arribades de turistes internacionals per país de residència			
		Valor absolut	Variació anual (2015/2014)
	TOTAL TOTS ELS PAÏSOS	68.215.225	5,05%
1	Regne Unit	15.724.449	4,82%
2	França	11.552.680	9,00%
3	Alemanya	10.293.964	-1,21%
4	Països Nòrdics	4.992.836	-1,01%
5	Itàlia	3.916.118	6,39%
6	Resta del món	3.471.883	25,46%
7	Resta d'Europa	3.388.707	8,33%
8	Holanda	2.945.975	6,56%
9	Bèlgica	2.275.891	4,50%
10	Resta d'Amèrica	2.135.798	11,51%

Font: FRONTUR

Taula 4. Arribades de turistes internacionals segons la CCAA de la destinació principal			
		Valor absolut	Variació anual (2015/2014)
	TOTAL CCAA	68.215.225	5,05%
1	Catalunya	17.446.046	3,88%
2	Balears (Illes)	11.650.246	2,66%
3	Canàries	11.589.737	1,00%
4	Andalusia	9.321.676	9,68%
5	Comunitat Valenciana	6.495.633	4,33%
6	Comunitat de Madrid	5.135.479	12,97%
7	País Basc	1.611.127	2,69%
8	Galícia	1.209.969	15,36%
9	Castilla i Lleó	1.057.200	6,19%
10	Regió de Murcia	862.295	7,07%

Font: FRONTUR

Així doncs, el major nombre de turistes que visiten Espanya segons el país de residència és Regne Unit, seguit de França i d'Alemanya. Per tant, podem observar que el client potencial al qual es dirigeix l'itinerari es troba en segon lloc. I llavors, pel que fa segons el destí de la CCAA, s'observa com Catalunya està en primer lloc (on es troba el punt d'inici i final de l'itinerari: Figueres).

Turisme a França

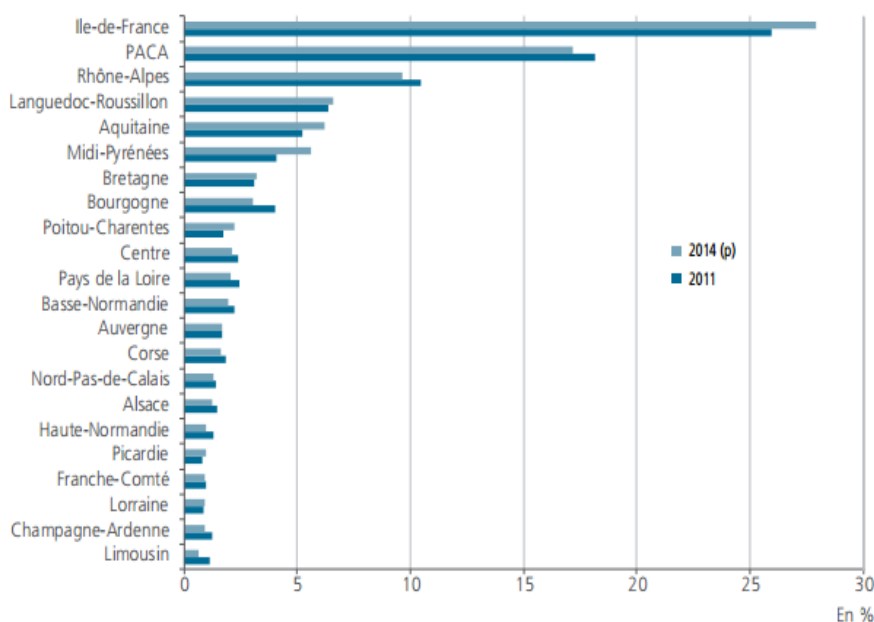
En aquesta taula es pot observar els top 10 d'arribades de turistes internacionals per país o zona de residència i la seva variació anual.

Taula 5. Arribades de turistes internacionals per país o zona de residència			
		Valor absolut (en milers)	Variació anual (2014/2013)
TOTAL TOTS ELS PAISOS		83.767	0,2%
1	Alemanya	12.684	-5,3%
2	Regne Unit	11.808	-5,9%
3	Bèlgica, Luxemburg	10.725	3,4%
4	Itàlia	7.504	4,7%
5	Suïssa	6.248	-3,9%
6	Espanya	6.060	12,2%
7	Holanda	5.548	-14,6%
8	USA	3.169	6,8%
9	Àfrica del Nord	1.680	-0,8%
10	Xina	1.661	4,1%

Font: DGE, Banque de France, enquête EVE.

A aquest gràfic, es pot observar com Îlle-de-France encapçala la primera posició d'arribada de turistes internacionals segons la regió principal de la destinació, així com, la regió de l'itinerari (Llenguadoc-Rosselló) la quarta posició.

Gràfic 1. Arribada de turistes internacionals segons la regió principal de la destinació.

Font: DGE, Banque de France, enquête EVE.

L'oferta / la competència

Si s'analitza el mercat competidor a nivell públic, es pot observar com hi ha els següents itineraris sobre la Guerra Civil i espais de memòria (productes similars):

- ✎ **BCN: La Guerra Civil – Organitza: Cultruta** → S'explica com vivia (tant activitats quotidianes com amenaces) la ciutat de Barcelona durant els més de 30 mesos de la Guerra Civil espanyola. La solen fer cada divendres en català i en espanyol amb un preu de 14€ per persona.
- ✎ **Ruta Guerra Civil i Revolució a Barcelona – Organitza: Barcelona Rebelde** → Visita guiada del primer any de la Guerra Civil a Barcelona, en el que van conivir amb revolucions i tensions. Ho realitzen sota reserva amb grups a partir de 3 persones, tot i que hi ha programada la ruta nocturna el 18 de juliol i la ruta 80 aniversari el 19 de juliol. Totes amb el preu de 10€ per persona amb una durada de 2 hores.
- ✎ **Itineraris històrics per la ciutat de Barcelona: la Guerra Civil – Organitza: IRMU** → L'objectiu és apropar-se a les causes i els efectes de la Guerra Civil a Barcelona a través d'una anàlisi i les seves conseqüències. Consta de 4 itineraris: al Barri de la Marina de Port, els refugis antiaeris a Gràcia, al Clot-Camp de l'Arpa i al Poble-sec. Tots pel preu de 10€ per persona amb una durada de 1,30-2 hores i sota reserva.
- ✎ **Ruta de la Guerra Civil a Figueres – Organitza: Nik Duserm** → S'explica els anys de guerra i postguerra a Figueres a través de 8 parades a la ciutat i alhora la visita al refugi antiaeri de la Plaça del Gra. Es realitza amb reserva per 6€ per persona i durant 2 hores.
- ✎ **Rutes de l'exili – Organitza: Museu Memorial de l'Exili de la Jonquera** → El servei educatiu del MUME oferta vuit tipus de rutes de l'exili per 12€ per persona i sota reserva al mateix museu, com: l'exili dels intel·lectuals (Cotlliure i Antonio Machado), Portbou i Walter Benjamin (la retirada i la Segona Guerra Mundial), el camp de Rivesaltes (Internament i exclusió al segle XX), records de l'exili (Sant Cebrià i Elna)...

Aquests són uns exemples de la competència que té l'itinerari, tot i que el **valor afegit i la innovació** que es proposa respecte als que ja existeixen és la duració del recorregut en diferents dies i amb tots els serveis inclosos: entrades als memorials i nodes dels espais de memòria, visites guiades, guia/xofer, allotjament i manutenció, i sobretot, el mitjà de transport utilitzat, el cotxe de l'època, i el contacte amb gent que va viure aquell moment.

Així doncs, la **relació qualitat-preu** amb els competidors existents, no es un aspecte a tenir en compte, ja que són itineraris de només una jornada, en canvi, l'itinerari que es proposa és d'una durada de 6 dies, per tal d'endinsar-se més a la temàtica de la Guerra Civil i l'exili.

Aquest tema sobre els espais de memòria de la Guerra Civil i l'exili és una **tendència de futur**, ja que poc a poc els ciutadans es sensibilitzen més sobre aquest tema i alhora volen aprofundir més sobre la història apresada durant l'època escolar i experiències de testimonis de familiars i/o coneguts.

A més, l'itinerari es presentarà a través la comercialització de les agències de viatge privades de la província gironina i la regió de la Catalunya Nord, al contrari dels competidors.

3.1.3. Factors socials

D'una banda, França és el primer destí turístic mundial, ja sigui per París, la cultura culinària, les platges, els castells, les vinyes o la moda. La població francesa arriba als 66 milions (2013) i amb una densitat de la població de 119,6 habitants per km².

D'altra banda, Espanya és un país de contrastos i de cultures, ja sigui per les zones verdes i muntanyoses, les platges, les tapes, l'arquitectura modernista o musulmana, l'art medieval o gòtic... Aquest consta de 47 milions d'habitants (2013) i una densitat de població de 93,8 habitants per km².

L'entorn sociopolític

- ☞ **Idioma:** A França, l'idioma oficial és el francès, però hi ha molts dialectes regionals. Per exemple, a Bretanya parlen el bretó, i a la Catalunya nord el català. I a Espanya, l'idioma oficial és l'espanyol, tot i que té 3 altres llengües a les seves respectives comunitats autònomes: el català (Catalunya i amb variacions al País Valencià i a Balears), el basc (al País Basc) i el gallec (a Galícia). A més, es parlen diversos dialectes a altres comunitats autònomes, com el "bable", a Astúries.
- ☞ **Religió:** Oficialment els estats francès i espanyol són laics, però la majoria de la població (aproximadament el 81% a França i el 73% a Espanya) és catòlica. A Espanya hi ha aproximadament un milió de musulmans, en canvi, a França hi ha minories de religió musulmana, jueva i protestant.
- ☞ **Usos socials:** La forma més comú de saludar a França és a través d'una estreta de mans, tot i que si es té confiança amb algú es pot donar un petó a cada galta. Està prohibit fumar als transports públics, cinemes i teatres. A Espanya, també és comú saludar a través d'una estreta de mans, tot i que si és un salut informal i/o entre amics es sol donar dos petons. Està prohibit fumar a centres de treball, bars, restaurants i transport públic.
- ☞ **Règim de Govern:** França té República des de 1792. El cap d'Estat és el president François Hollande des de 2012 i el cap de Govern és el Primer Ministre Manel Valls des de 2015. I Espanya té Monarquia Constitucional des de 1978. El cap de l'Estat és el Rei Felip VI des del 2014 i el cap del Govern és Mariano Rajoy des de 2011.
- ☞ **Organització administrativa:** A França, en ser un estat unitari i centralista, les regions no tenen cap autonomia legislativa ni reglamentària. Està dividit en 36.682 municipis, en 100 departaments (96 en metròpoli i 4 en ultramar), en 26 regions (22 en metròpoli i 4 en ultramar), les col·lectivitats d'estatut particular (de Còrsega sobretot) i les col·lectivitats d'ultramar (Mayotte, Saint-Pierre-et-Miquelon, les illes Wallis i Futuna, Polinèsia Francesa, Nouvelle-Calédonie, les Terres Australs i Antàrtiques franceses, Saint-Martin i Saint-Barthélemy).

A Espanya, les administracions tenen un caràcter descentralitzat i la funció territorial es classifica en 3 nivells: l'Administració General de l'Estat (tenen competència a tot el territori espanyol), les Administracions Autònòmiques (tenen competència a cada Comunitat Autònoma) i les Administracions Locals (tenen competències municipals o provincials). L'estat espanyol consta de 19 CCAA, 50 províncies i 8.114 municipis

L'entorn geogràfic

Pel que fa a l'**àrea d'influència geogràfica**, França és el país més extens d'Europa Occidental, i ocupa aproximadament més d'una cinquena part de la Unió Europea. Limita al nord amb el Canal de la Mànega (davant la costa britànica), al nord-est amb Bèlgica i Luxemburg, a l'est amb Alemanya, Suïssa i Itàlia, al sud amb el mar Mediterrani (amb Mònaco con un enclavi costaner entre Niça i la frontera italiana), al sud-est amb Espanya i Andorra i finalment, a l'oest amb l'oceà Atlàntic.

Espanya, comparteix la Península Ibèrica amb Portugal i limita el nord amb França i amb el principat d'Andorra. Té una àrea de 505.988 km² en total i presenta una varietat de paisatges muntanyosos, costaners, desèrtics i entre d'altres. També formen part del país les Illes Balears al Mar Mediterrani, les Illes Canàries a l'Oceà Atlàntic i les ciutats de Ceuta i Melilla en el continent Africà. Després de Suïssa, Espanya és el país més muntanyós d'Europa amb una altitud mitjana de 610 metres sobre el nivell del mar. La part central del país està ocupada per un altiplà dividit per diferents cadenes muntanyoses. La muntanya més alta d'Espanya és el Teide a l'Illa de Tenerife (Arxipèlag de les Canàries).

Referent a la **superfície**, França té 551.695 km² i 2.900 km de litoral i ofereix una gran varietat de paisatges, des de les serralades dels Alps (amb Mont Blanc que fa 4.807 metres d'altitud i coincideix que és el cim més alt de l'Europa Occidental) als Pirineus, passant per a diferents valls dels rius Loira, Rhône i Dordogne i les planes de Normandia i la costa atlàntica.

El **clima** a França és temperat al nord, les zones nord-orientals tenen un clima més continental amb estius càlids i hiverns més freds i plou durant tot l'any amb bastantes probabilitats de precipitacions en forma de neu durant l'hivern. Al sud hi ha un clima mediterrani, el temps a les zones muntanyoses és més fresc amb fortes nevades a l'hivern. A les zones d'interior, el clima també és suau i la vessant francesa dels Pirineus té fama pel seu rècord de llum solar. Les regions de la Costa Blava, Provença i Rosselló gaudeixen d'un clima mediterrani.

El clima a Espanya és molt diferent d'unes regions a altres degut a l'extensió i diversitat. Així doncs, al sud és calorós (excepte les zones muntanyoses), la zona costera del nord és humida però temperada i el centre (format per una gran altiplà a considerable altura) té temperatures extremes, ja que fa molt fred a l'hivern i molta calor a l'estiu. A la zona costera mediterrània, les temperatures són càlides i agradables durant tot l'hivern i bastant elevades a l'estiu.

L'entorn econòmic

França és la cinquena economia mundial, després d'Estats Units, Japó, Alemanya i Xina, amb una renda per càpita anual de quasi 33.000\$. Al 2009, va entrar en recessió després de que el seu PIB caigués un 1,2% al primer trimestre com a conseqüència de la crisi financera global. Tot i que després de quatre trimestres, l'economia es va estabilitzar i va començar un període de creixement. L'economia espanyola també ha sofert enormement des de que la recessió va afectar als països desenvolupats a partir de l'any 2007. La taxa de desocupació és la més alta de la seva història i quasi és el doble de la població infantil.

Tant a Espanya com a França, tenen com a **moneda oficial** l'euro (€). Per fer el **canvi de divises**, estan autoritzats alguns dels millors hotels i els bancs. Les botigues i els hotels tenen prohibit acceptar divises.

Les **targetes de crèdit i dèbit** europees, així com MasterCard, American Express, Diners Club i Visa són acceptades a la majoria dels llocs. Els **xecs de viatge** són acceptats a quasi

tots els llocs a França, tot i que a Espanya estan desapareixent poc a poc, encara es poden canviar a la majoria dels bancs i hotels més importants.

Referent al “**DutyFree**”, si es viatja des de qualsevol país de la UE es poden comprar perfums, productes de bellesa, *champagne*, vi, alguns licors... tot lliure d'impostos i sense altres restriccions. No hi ha límit en quant a la quantitat o el valor, sempre que sigui per ús personal. Per ús personal, i subjecte a impostos, les quantitats que s'ha de considerar per aquest ús són les següents: 800 cigarrets, 400 “puritos”, 200 puros i 1 kg de tabac, 10 litres de licor per sobre del 22% d'alcohol, 20 litres per sota del 22%, 90 litres de vi (no més de 60 litres de vi espumós) i 110 litres de cervesa.

Les **importacions prohibides** o que requereixen una llicència especial a França són: armes i munició, drogues (a no ser que estiguin prescrites com a ús personal), animals vius, derivats de plantes, béns culturals i espècies protegides. I a Espanya, les importacions prohibides són la carn i productes làctics que no siguin procedents de la Unió Europea, i armes de foc i munició (a no ser que es tingui autorització de la policia espanyola), i les exportacions prohibides són les espècies en perill d'extinció, ja que es requereix un permís d'exportació.

A aquesta taula es pot veure una comparació entre els dos països referent a l'economia que tenen:

Taula 6. Economia d'Espanya i de França.

	Espanya	França
PIB	US \$1.41 trilions (2010)	US \$2.88 trilions (2012)
Principals exportacions	Maquinària, vehicles de motor, productes alimentaris, productes farmacèutics i medicines.	Maquinària, equipament, aeronaus, productes químics i begudes.
Principals importacions	Equipaments de maquinària, gasolina i productes químics.	Vehicles, petroli, aeronaus, plàstics i productes químics.
Principals socis comercials	França, Alemanya, Itàlia, Regne Unit i Portugal.	Alemanya, Espanya, Itàlia, Regne Unit i Bèlgica.

Font: Guia mundial de Viajes

3.2. Els recursos

Per tal d'estructurar els sights de l'itinerari, es realitzarà una taula per a cada etapa: Figueres, El Pertús, Cotlliure, Elna i Salses-Le-Château/Rivesaltes. Podem trobar la serralada dels Pirineus, que està situada al nord de la península ibèrica i va des del Mar Mediterrani (Cap de Creus) fins al Mar Cantàbric (Golf de Biscaia).

3.2.1. Recursos a Figueres

Figueres és una ciutat de 44.000 habitants, epicentre d'un territori, la comarca de l'Alt Empordà, que té com a valors principals el paisatge, la cultura i la història. Tant la seva situació (15 km del mar Mediterrani, a la falda dels Pirineus i envoltada de 3 parcs naturals) com la seva oferta museística, encapçalada pel Museu Dalí, fan de Figueres una ciutat oberta a la diversitat.

Quan es va a fer un passeig pel centre de la ciutat, es pot observar els edificis modernistes i neoclàssics, com l'antic escorxadador (actual oficina de turisme), el Casino Menestral o el Teatre Municipal el Jardí i els voltants de la Rambla. A més, al centre es pot trobar una diversitat de botigues i una oferta gastronòmica amb espais de tradició que s'alternen amb nous establiments de cuina de mercat. L'oci nocturn es concentra a la plaça del Sol i al recinte firal.

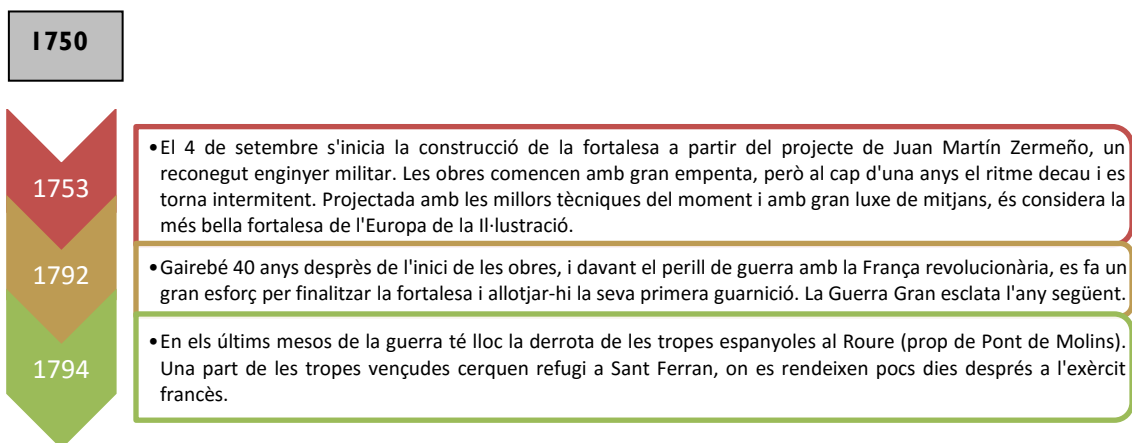
Atractiu principal: Castell de Sant Ferran i refugi antiaeri Plaça del Gra

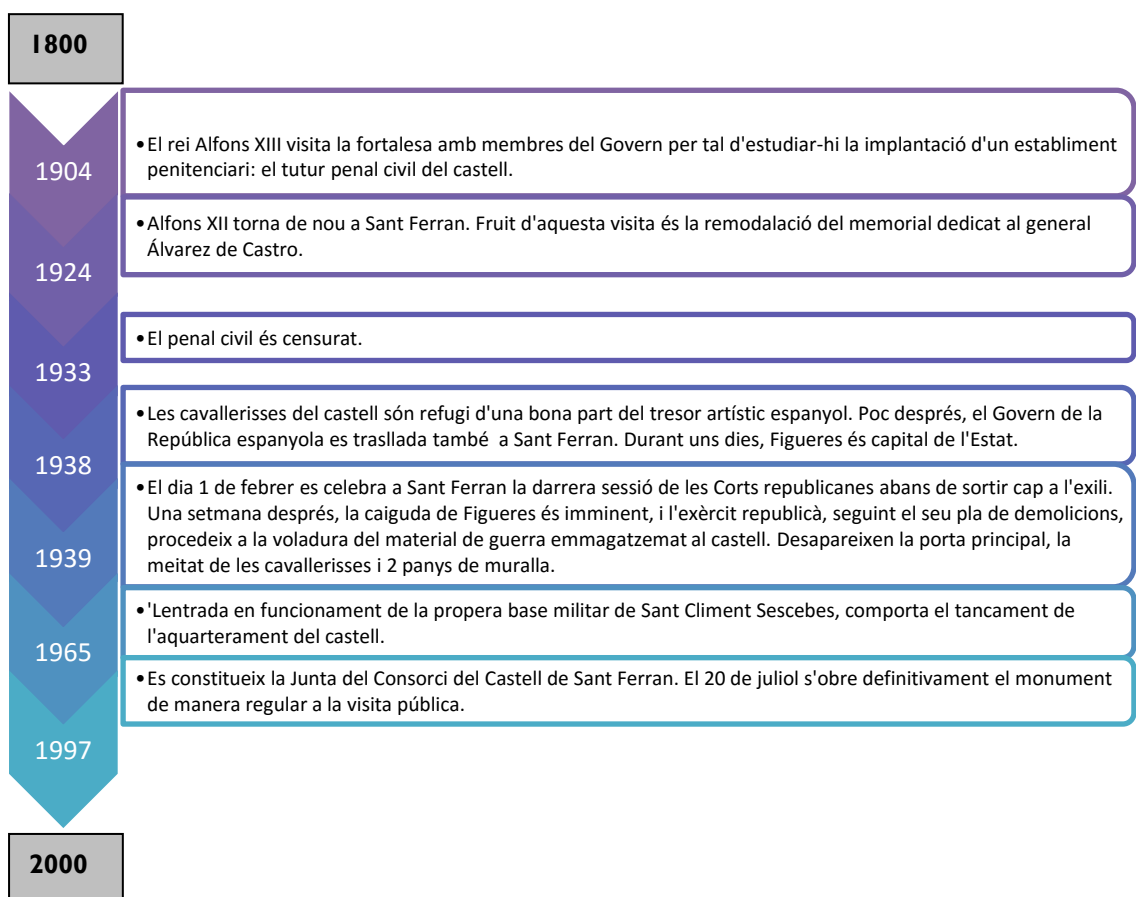
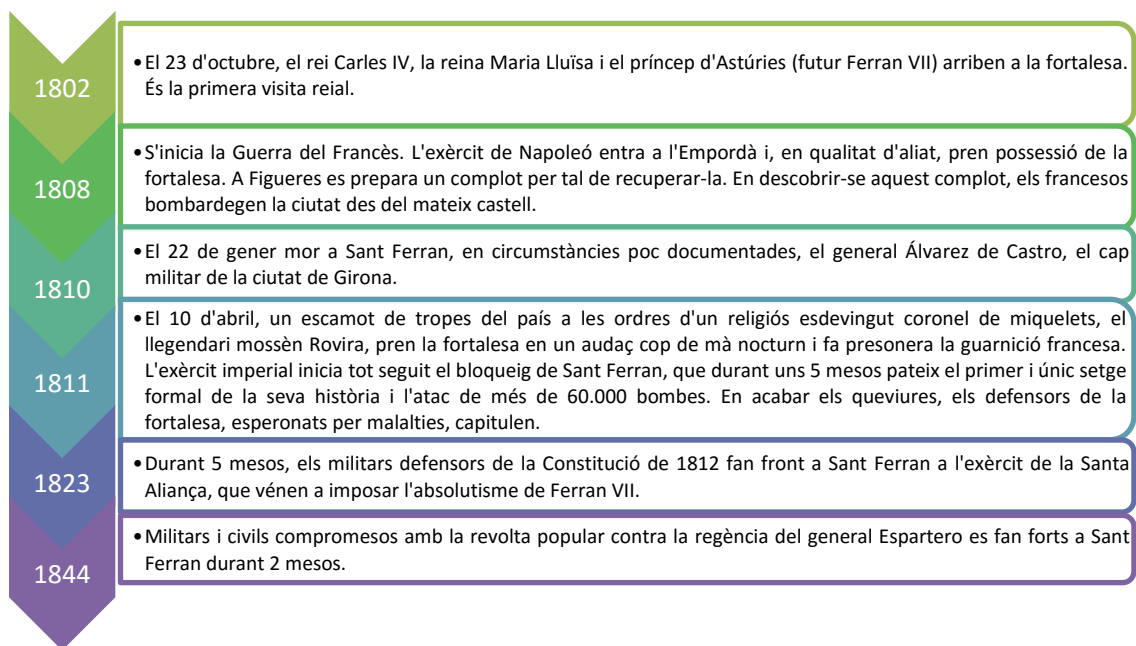
El castell de Sant Ferran, preparat per a acollir 6.000 homes, és un element patrimonial de primer ordre: el monument militar de majors dimensions de Catalunya i la fortalesa de baluards més gran del segle XVIII d'Europa. A més, té unes sofisticades tècniques constructives dins l'enginyeria militar de l'època. Sense oblidar que és declarat com a Bé d'Interès Cultural, ocupa una superfície de 32 hectàrees dins d'un perímetre de 3.120 metres. Les cisternes, tenen capacitat per a 10 milions de litres d'aigua. Es troba a prop del Teatre-Museu Dalí, i s'estén sobre un turó que fa de talaia des d'on s'albira la plana de la comarca, encerclada de muntanyes, i de fons, la línia de mar.

Des de 1997, la fortalesa està oberta a visites regulars. Està gestionat a través de Consorci entre el Ministeri de Defensa, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Figueres per tal d'impulsar el valor cultural del recurs turístic per un període de 50 anys des de la redacció i l'aprovació dels Estatuts (6 de novembre de 2003).

A continuació, es pot observar l'ordre cronològic del castell de Sant Ferran:

Il·lustració 2. Cronologia del Castell de Sant Ferran.

Font: Fullet informatiu del Castell de Sant Ferran

Les visites turístiques i culturals que ofereix el castell de Sant Ferran són les següents:

- 🌀 **Visita individual:** Es realitza seguint un itinerari degudament senyalitzat que té una duració d'entre 45 minuts i 1 hora. No fa falta reservar i es disposa d'audioguies d'ús gratuït en català, castellà, francès, anglès, rus, alemany, holandès i italià.
- 🌀 **Visita convencional:** Recorregut comentat per l'interior de la fortalesa a càrrec d'un guia monitor. Durada estimada de 1 hora a 1 hora i 15 minuts. Es requereix un grup mínim de 35 persones o l'import corresponent. Es requereix reserva prèvia.
- 🌀 **Visita escolar:** És una visita convencional adaptada als nivells escolars. La durada estimada és d'entre 1 hora a 1 hora i 30 minuts. Es requereix reserva prèvia.
- 🌀 **Visita guiada a la exposició temporal de fons cedits pel Museu Militar:** El museu és hereu de l'extint Museu Militar de Montjuïc, instal·lat en el castell de Barcelona entre 1963 i 2009. En desaparèixer, tots els fons propietat de l'Ajuntament de Barcelona, del Museu Municipal i quasi totes les col·leccions particulars (excepte la col·lecció d'armes antigues del Sr. Quintana) van ser retirats pels seus legítims propietaris. Amb aquests fons, es va constituir al gener de 2010 el Museu Militar de Figueres en el Castell de Sant Ferran. Entre més de 5.000 fons, destaca la "Col·lecció Llovera" formada per aproximadament 11.000 figures de plom que representen una divisió de principis del segle XX amb tot el seu personal, armament, bestiar i vehicles. Segons els especialistes, és la millor col·lecció a nivell mundial de la tècnica de miniatures d'aquella època. Les peces més destacades són les maquetes sobre les obres de fortificacions catalanes, les col·leccions miniatures militars, l'armament o la "Col·lecció Quintana" i entre d'altres. Visita amb guia i en grups reduïts d'entre 20 i 30 persones, inclosos nens de més de 10 anys. Té una durada aproximada de 1 hora i 20 minuts i és imprescindible reservar prèviament.
- 🌀 **La catedral de l'aigua:** Visita guiada activa pels fossats i obres exteriors del castell (2.500 metres) a bord de vehicles tot terreny, incloent l'accés a les galeries subterrànies de contramina i la navegació a bord d'embarcacions pneumàtiques per l'interior de les cisternes de la fortalesa. Dura entre 1 hora i 30-45 minuts. És imprescindible reservar prèviament. Condicions: Per realitzar aquesta visita no es requereix condicions físiques superiors, per això els participants ho fan sota la seva responsabilitat. No obstant això, s'abstindran les persones amb dificultat de permanència en llocs foscos i tancats, amb falta de mobilitat i força a les extremitats inferiors i superiors i a les que es trobin en estat de gestació.
- 🌀 **Nostàlgic Sant Ferran:** És un recorregut comentat amb vehicles tot terreny pel fossat de la fortalesa. La visita és similar a "La catedral de l'aigua", però sense accés als espais subterranis. Per això, és aconsellable a grups i a persones amb dificultats de mobilitat o de permanència en espais tancats. Té una durada de 1 hora i 30 minuts aproximadament i es requereix una reserva prèvia. Condicions: Seguir els consells del guia del grup i com a "La catedral de l'aigua", no es requereix condicions físiques superiors, per això els participants ho fan sota la seva responsabilitat.
- 🌀 **Ruta de la Guerra Gran:** Es surt del castell de Sant Ferran fins a les ruïnes del Santuari del Roure a Pont de Molins (escenari dels grans combats de la Guerra Gran), acabant la visita a la fortalesa de la Bellguarda al Pertús. Aquesta activitat es realitza a

Atractius secundaris

✎ **Teatre-Museu Dalí:** Aquest va ser inaugurat el 1974 i va ser construït sobre les restes de l'antic teatre de Figueres. Conté el més ampli ventall d'obres que descriuen la trajectòria artística de Salvador Dalí (1904-1989), des de les seves primeres experiències artístiques i les creacions surrealistes fins a les obres dels últims anys de la seva vida.

La Fundació Gala-Salvador Dalí presenta al Teatre-Museu Dalí, una exposició permanent “**Dalí Joies**” per a la qual l'arquitecte Òscar Tusquets ha remodelat completament un edifici annex al museu. L'exposició que il·lustra la trajectòria artística de l'artista (1941-1970) inclou 39 joies d'or i pedres precioses de la col·lecció Owen Cheatham, 2 joies creades posteriorment i 27 dibuixos i pintures sobre paper que Salvador Dalí va fer per dissenyar les joies. L'entrada és gratuïta amb l'entrada del Teatre-Museu Dalí, tot i que es pot adquirir de manera independent a les guixetes corresponents.

✎ **Museu del Joguet de Catalunya:** És el segon museu més visitat de la ciutat i està considerat dels més importants d'Europa en el seu gènere. L'acull un edifici singular, l'antiga casa Terradas, anteriorment seu del vell Hotel París, situat al bell mig de La Rambla. Consta de joguets antics que s'ha gaudit a la infantesa, o els avis i besavis, així com cavalls de cartró, pilotes, nines, baldufes, joguets de la llauna amb la cordà, cotxes, jocs per a invidents, patinets, titelles... Va ser inaugurat l'any 1982, entre 5.000 peces exposades, d'una col·lecció de més de 10.000 jocs i joguets, i també es pot trobar joguets de personalitats com Anna Maria i Salvador Dalí, Federico Garcia Lorca, Joan Miró, Quim Monzó, Antoni Tàpies, entre d'altres. Ha guanyat el Premi Nacional de Cultura Popular l'any 1999 i la Creu de Sant Jordi al 2007.

També hi ha un espai dedicat als 20 primers anys de Salvador Dalí amb els seus joguets, postals en moviment i fotografies de l'àlbum familiar i una altra sala anomenada “Tot es pot tocar” on es pot gaudir d'una estona lúdica de quan s'era un infant. Hi ha un descompte d'un 50% presentant l'entrada del Teatre-Museu Dalí.

✎ **Museu de l'Empordà:** Ubicat a la part baixa de La Rambla, compta amb una col·lecció permanent que aplega arqueologia ibèrica, grecoromana i medieval, així com pintura moderna i contemporània entre la que hi destaquen els noms d'artistes com Sorolla, Vayreda, Casas, Nonell, Mir, Marès, Miró, Tàpies, Cuixart o els empordanesos Dalí, Planells, Reig o Vallès entre d'altres. Així mateix, el museu presenta exposicions temporals amb una especial dedicació a la creació artística contemporània. Aquesta visita permet comprendre la influència del paisatge i l'entorn en els artistes autòctons. L'entrada és gratuïta presentant l'entrada del Teatre-Museu Dalí.

✎ **Museu de la Tècnica de l'Empordà:** És un espai de memòria per reviuir i entendre el passat, un espai per a l'estudi de la tecnologia i dels canvis que es van produir durant la Revolució Industrial. Les peces exposades, fins fa pocs anys d'ús quotidià, són imprescindibles per estudiar i comprendre la història dels segles XIX i XX, i dels canvis de la societat artesanal a la industrial, i veure com eren els primers telèfons portàtils, les planxes fa 100 anys, les fotografies abans de l'era digital, l'origen de la Vespa, la fabricació de les primeres caixes enregistradores, les primeres màquines de cosir i les elèctriques, els cotxes a principis del segle XX, perquè es van inventar les màquines d'escriure i com eren...

L'any 1979, Pere Padrosa va comprar la primera màquina d'escriure de la seva

col·lecció, una Erika portàtil fabricada a Dresde. Llavors, 30 anys més tard, la col·lecció s'ha transformat en un museu on estan exposats una part dels objectes adquirits fons el dia d'avui.

 Museu de l'Electricitat (Col·lecció Hidroelèctrica de l'Empordà): Alberga una singular col·lecció de peces i documents de la primera època d'electrificació de les comarques gironines, procedents de l'empresa Hidroelèctrica de l'Empordà, S.A. fundada el 13 d'agost de 1913. El museu permet descobrir com van ser els inicis de l'energia elèctrica, les seves primeres aplicacions i els primers aparells que van permetre la continua difusió d'aquesta energia fins arribar a la quotidianitat d'avui en dia. Alhora, conèixer com aquesta energia va transformar la manera de treballar, de viure i de comunicar-se amb les persones.

3.2.2. *Recursos a El Pertús*

El Pertús està situat a 271 metres sobre el nivell del mar dins del departament Pirineus Orientals i a la regió Llenguadoc-Rosselló. Té un territori de 4,27 km², 583 habitants al costat francès i una densitat de 136 habitants/km². És un gran centre comercial a ambdós costats de frontera.

Atractiu principal: Fort de Bellaguarda i cementiri militar dels Panissars

En primer lloc, hi ha la **fortalesa de Bellaguarda** ocupa una superfície de 140.000 m² (8.000 estan edificats) i està situada sobre un turó de granit al costat del Coll del Pertús. Aquesta va ser la gran sentinella de la nova frontera pirinenca que va dividir els territoris catalans al nord i al sud dels Pirineus com a conseqüència del Tractat dels Pirineus (1659).

Aquesta fortificació abaluartada va ser construïda a finals del segle XVII, imitant el disseny del mariscal de Vauban, el famós enginyer militar de Lluís XIV de França, un dels més prestigiosos de la època. Aquesta podia allotjar una guarnició de 1.200 homes amb 150 cavalls i estava dotada d'una potent artilleria. Es troba en perfecte estat de conservació i la visita guiada consta amb unes vistes panoràmiques de les planes del Rosselló i de l'Alt Empordà. Al 1967 és declarada monument històric i venuda en subhasta pública. Finalment al 1972 el municipi del Pertús va aconseguir la seva adquisició per obrir-la a la visita pública i a les manifestacions culturals.

Pel que fa a l'estructura, consta d'un fossat i d'una primera muralla formada per 5 baluards: del Pertús, de Sant Andreu, de Panissars, d'Espanya i del Precipici. Entre el baluard del Pertús i de Sant Andreu hi ha un pont llevadís que és l'accés principal, anomenada la porta de França dotada d'un pont llevadís, i també hi ha la porta d'Espanya, que es troba entre el baluard d'Espanya i del Precipici amb un altre pont llevadís. Així com la segona muralla està composta per a 5 petits baluards sobre els terraplens dels baluards i les seves cortines.

També consten de 5 cisternes que recollien les aigües pluvials. No obstant això, aquestes cisternes es van considerar insuficients, ja que es van portar a terme treballs d'excavació d'un pou interior (63 metres de profunditat amb un diàmetre de 5 metres) al baluard de Sant Andreu.

Al 1674, durant la Guerra d'Holanda, l'exèrcit espanyol va ocupar Bellaguarda. La fortalesa va ser recuperada l'any següent pel mariscal de Schomberg i a partir de llavors va complir amb el seu paper com a guardià de la frontera, allotjament de tropes i magatzem de municions, durant les campanyes de Lluís XIV a Catalunya: Guerra dels Nou Anys (1689-1697) i la Guerra de Successió d'Espanya (1701-1715). Després de la mort del monarca francès i un cop consolidada la monarquia borbònica a Espanya es va iniciar per a Bellaguarda, un llarg període de pau.

Durant la Revolució Francesa. Al 1793, el general espanyol Ricardos va envair el Rosselló i va assetjar Bellaguarda. Privada de tot i bombardejada sense descans durant dos mesos, la guarnició es va veure obligada a capitular. L'any següent el general Dugommier, després d'haver forçat l'exèrcit espanyol a replegar-se cap a Catalunya, en aquell moment comandat pel Duc de la Unió, va organitzar el bloqueig a Bellaguarda. Quatre mesos i mig més tard els espanyols van firmar la capitulació.

A partir d'aleshores, la plaça ja no coneixerà més la guerra. Servirà d'alberg d'etapa als soldats de Napoleó durant les campanyes a Catalunya (1808-1813). L'exèrcit francès mantindrà allà un regiment fins finalitzada la Primera Guerra Mundial; després, al 1939, Bellaguarda serà utilitzada com a hospital durant la retirada dels republicans espanyols i com a fons del Museu del Prado a causa de la Guerra Civil espanyola, abans d'allotjar soldats alemanys entre 1943-1949 (II Guerra Mundial).

En segon lloc, el **cementiri militar de Panissars** datat del segle XVII. El recinte està envoltat per murs perimetrals de mitja alçada i té una planta irregular. Pel que fa la porta d'accés, és sense llinda i sense decoracions. Consta d'unes 40 tombes, la majoria marcades amb una creu llatina de ferro pintades de blanc i sense identificar.

La majoria de tombes estan assenyalades amb els distintiu "Souvenir Français", que és un organisme format per voluntaris que des de la guerra franco-alemanya de 1870 es dedica a renovar, restaurar i adornar amb flors les tombes i els monuments de les persones mortes per la pàtria, i d'aquesta manera, mantenir viu el record i transmetre-ho a futures generacions. Les creus blanques del cementiri de Panissars no són les originals, ja que van ser posades per aquesta associació.

Només dues tombes són identificades a través de les inscripcions:

1. "*Ci-git / Celine Petrucci / decedé le 30 / de Decembre 1898 / Agée de 3 ans*": Que és la tomba d'una nena, possiblement filla d'algun dels militars de la fortalesa.
2. "*Ici repose / Joseph Guépratte / Chevalière de la Légion / d'Honneur décoré de la / Médaille Militaire / Né le 14 juillet 1814 / Malzeville / Décédé au fort de Belegarde le 12 fevrier / 1870 / Regrets Eternels*"

La llosa més gran correspon a Alphonse Ely Moureau (1831-1837), que era fill del comandant de Bellaguarda, tot i que no conté cap ornament. Al centre, hi ha la tomba d'un cavaller d'honor amb forma de disc i amb una sèrie d'ornaments florals. I, per últim, molt a prop, es troba una petita pedra tombal amb inscripció però sense decoracions. Crida l'atenció, una de les tombes a la banda dreta de l'entrada, perquè està decorada amb dos motlles de dues botes, sense cap detall.

Atractius secundaris

- 🌀 **Coll de Panissars:** És un coll que es troba situat a la serra de l'Albera (568 metres) i que comunica amb les comarques de Vallespir i de l'Alt Empordà, concretament els termes municipals del Pertús i de la Jonquera, sota el turó on s'alça el castell de Bellaguarda. S'hi han trobat restes d'una mansió romana i de diversos monuments commemoratius erigits per Pompeu, anomenats Trofeus de Pompeu.
- 🌀 **Priorat de Santa Maria de Panissars:** Són les ruïnes d'un monestir-hospital benedictí medieval construït sobre una gran edificació romana. És recentment descoberta i situada en el punt de trobada entre la Via Domitia i la Via Augusta.

✎ **Les vies Augusta i Domícia:** Aquestes dues vies es troben a Panissars. D'una banda, comença la via Augusta, que era una via romana de 1.500 km que unia la península d'Hispania (costa mediterrània: des dels Pirineus fins a Cadís) amb el centre del món romà. D'altra banda, acabava la via Domícia i era també una via romana que enllaçava Itàlia amb Hispania. És un indret estratègic, ja que és un dels passos amb menys alçada d'aquesta serralada, fet que es pot veure reflectit durant l'època romana.

3.2.3. Recursos a Cotlliure

Cotlliure es troba a l'extrem sud de França, dins del Parc Natural Marí del Golf de Lleó i a 26 km de la frontera. El petit port català de la Costa Vermella es troba a una badia on s'ajunten les aigües del mar Mediterrani i les roques de la serralada dels Pirineus. També és una zona de vins i anxoves. Així doncs, es troba al departament dels Pirineus Orientals i a la regió del Languadoc-Rosselló. Té una superfície de 13,02km², 3.119 habitants i una densitat de 239 habitants/km².

És accessible per carretera: autovia A9; avió: aeroport internacional de Perpinyà-Rivesaltes-Paris, Londres Stansted, Southampton, Charleroi-Bruxelles, Palma, Birmingham, Amsterdam, Berlin; per ferrocarril: tren directe de París-Portbou, TGV París-Perpinyà, TGV Barcelona-Perpinyà.

És una vila d'art i una ciutat històrica des de l'antiguitat. Va ser una destinació privilegiada dels navegants fenicis, romans i grecs. Al 673 va esdevenir un port de comerç sota l'ocupació dels Visigots: *Caucoliberis*. Cotlliure va ser condicionada i fortificada des del segle X, tot seguit, entre 1276 i 1344 va esdevenir la residència dels Reis de Mallorca. Al segle XIII, van passar nombroses comunitats religioses com templers, hospitalers, dominicans... Entre al segle XV i XVII, la ciutat va patir l'ocupació dels espanyols i dels francesos. Al 1659, el Tractat dels Pirineus uneix per sempre el Rosselló a la Corona Francesa.

Cotlliure va ser sempre font d'inspiració per artistes com Picasso, Matisse, Derain, Dufy, Chagall, Marquet i entre d'altres que han immortalitzat el petit port català. També resta la tomba d'Antonio Machado (1875-1939), poeta i humanista espanyol, republicà, que fugí la dictadura franquista i s'exilia a Cotlliure a la Casa Quintana. Cada any la Fundació Antonio Machado fa un homenatge a la seva memòria a través de conferències, lectures, espectacles de música i dansa, exposicions i cerimònies a la tomba del poeta.

Atractiu principal: Castell Reial i tomba d'Antonio Machado

El Castell Reial (segles XII a XVII) va ser edificat en un lloc de construcció romana i reformat entre 1276 i 1344 per acollir la cort dels reis de Mallorca. Tot seguit, la fortalesa va ser ocupada pels espanyols fins al 1642 quan caurà en mans franceses. Aleshores Vauban, el qual va fer fortificar la vila (construï de nou els forts del Mirador) i amplià les fortificacions de l'antic castell, que posteriorment va esdevenir caserna i presó. És classificat com a "Monument Històric" al 1992. Avui dia és propietat del Consell General dels Pirineus Orientals i serveix com a lloc d'exposicions i celebracions (festivals de teatre, dansa, fires d'antiguitats...).

Al segle V a.C., els mariners grecs freqüentaven la costa rocosa de Cotlliure. Llavors, cap al 120 a.C., els romans van conquerir el poble, i després va ser dels visigots a partir de 418. Al 673, Wamba, rei dels visigots, assetja "Castellum Caucolibéri" per fer una rebel·lió. Al segle XII, Girard II, l'últim compte independent del Rosselló, li lliga el domini a Alphonse II, el rei d'Aragó i Conde de Barcelona. Al segle XIII, s'exportava vi, teles, oli, mel, cera, sabó, tonyina i

sardines salades i s'importava mercaderies de la costa catalana. A més, es desenvolupaven tallers de construcció naval.

Entre 1276 i 1344, el Castell Reial va ser relacionat amb els reis de Mallorca, tot i que al segle XVI, després d'una ocupació breu pel rei francès Louis XI, Cotlliure passa a estar sota el domini de Habsbourg d'Espanya a partir del regnat de Charles Quint. El paper militar provoca una reforma a les fortificacions inadaptades als processos de l'artilleria.

Al 1642, les tropes del rei de França, Louis XIII, assetjaven Cotlliure i el castell, i alhora van bloquejar el port, privant d'aigua per la destrucció del pou. Per tant, els espanyols van estar forçats a marxar. Al 1659, al Tractat dels Pirineus, Rosselló i la meitat de la Cerdanya es torna francès. Entre el segle XV i XVII, el castell es reforçat en múltiples recuperacions. Vauban fa la fortificació i un glacis. Al segle XIX, el port de Cotlliure serà suplantat pel seu annex a Port Vendes, ja que el port no es bastant profund per als vaixells moderns.

Així doncs, el castell de Cotlliure va ser construït per a protegir l'antic poble, i també va ser un lloc d'intercanvis i de pas per a viatgers per la seva situació.

També hi ha la **tomba d'Antonio Machado** al cementiri de Cotlliure, el gran poeta espanyol republicà que va trobar refugi contra les tropes franquistes a Cotlliure. Va morir al mateix poble al 1939, tan sols un mes després de la seva fugida de Barcelona que estava a punt de ser ocupada. Llavors, 5 dies després va morir la seva mare Ana Ruiz. Van ser enterrats els dos junts a una tomba cedida per un habitant de Cotlliure.

Atractius secundaris

Els atractius secundaris que podem trobar a Cotlliure són els següents:

- ☞ **L'església Nostra Senyora dels Àngels (segle XVII):** Es troba molt a la vora del mar. El campanar va ser construït al llarg de l'edat mitjana i servia com a far del port de Cotlliure. L'església va ser edificada amb un estil gòtic meridional al 1684 i incorporada al campanar. El retaule de l'altar major va ser esculpit en fusta recoberta d'una fulla d'or pel català Josep Sunyer. Finalment, al 1810 es va afegir la cúpula al cim del campanar per a donar-li la seva funcionalitat definitiva. L'església està oberta de 9 a 19 hores (Juliol i Agost) i de 9 a 18h (de Setembre a Juny).
- ☞ **El Moré (segle XIII):** És un antic barri de mariners i pescadors. El nom prové dels moros. És un laberint de carrerons pintorescos enllaçats per escales.
- ☞ **La capella de Sant Vicens (segle XVII):** Va ser edificada l'any 1701 per a l'arribada de les noves relíquies de Sant Vicens, que segons la llegenda (any 303) hauria sofert el martiri sobre la roca on és erigida.
- ☞ **El fort Miradou (segle XVI):** Dominant el barri del Moré, el fort és encara ocupat per l'exèrcit (no es pot visitar). El seu origen és del segle XIV, però l'any 1679 va ser destruït per Vauban, ja que ordena construir el fort actual.
- ☞ **El fort Quadrat i el fort Rodó (segle XVIII):** Més enllà del barri del Moré, el fort Quadrat presenta fortificació aïllada, i el fort Rodó (Torre de l'Estrella), constitueixen elements del sistema defensiu al Nord de la ciutat.
- ☞ **El fort Saint Elme (segle XVI):** Va ser construït per l'emperador Carles Cinquè entre 1538 i 1552, l'arquitectura és el traç d'unió entre l'Edat Mitjana i el Renaixement.

3.2.4. Recursos a Elna

El poble d'Elna està situat entre mar i muntanya, dins del departament dels Pirineus Orientals, concretament al centre de la regió del Llenguadoc-Rosselló (va ser l'antiga capital del Rosselló) i a la riba esquerra del riu Tec. Elna té un territori de 21.29 km² amb 8.378 habitants i una densitat de 393 habitants/km². Està equipada amb diferents comerços i serveis (més de 500 activitats identificades fins a la data actual).

Consta d'un ric sòl agrícola, ja que anteriorment era una plana pantanosa, però es va anar assecant amb fins agrícoles. Així doncs, actualment gaudeixen de verdures (enciams, tomàquets...), fruites (albercocs, préssecs...) i a més, vinyes (celler cooperatiu Elna, Domaine Sol Payré, Château Saint-Martin i Mas Chichet).

L'atracció turística és molt important, de fet, més de 61.000 visitants vénen a visitar el conjunt del claustre i la catedral (6è monument més visitat del departament dels Pirineus Orientals).

És accessible per aire: aeroport internacional de Perpinyà a 26 min, aeroport de Girona a 1 hora i 20 minuts; per terra per autovia A9 i RN 114, RD 612, RD 40 i per tren: des de l'estació SNCF fins al centre de la ciutat a 2 minuts.

Elna és la ciutat més antiga del Rosselló amb 26 segles d'història i civilitzacions, que es troba al voltant de la catedral fundada l'any 571 sobre un antic oppidum romà. Té una via verda per a passejar per la natura i fer activitats esportives. L'ambient artístic s'imposa de forma natural al paisatgista Etienne Terrus, que va ser amic de Maillol i Matisse i ha inscrit la ciutat en els grans circuits de l'art. La petita indústria i el saber fer caracteritzen l'entorn econòmic d'Elna, ja que la riquesa al·luvial subministrada pel riu Tec ofereix unes produccions variades, com la "patata Béa del Rosselló", reconeguda amb el certificat AOP.

Atractiu principal: Maternitat Suïssa

El quart atractiu principal és la Maternitat Suïssa d'Elna, impulsada per la infermera Elisabeth Eidenbenz que, enmig d'un dels períodes més tràgics de la història europea, s'esforça per a treure les mares dels camps de concentració, permetent així el naixement de 600 nens.

Catalogat com a "Monument Històric", per la pau i el respecte a les dones i els nens en moments de tragèdia i por. És un lloc de transmissió de memòria i de vida gràcies a la seva exposició.

Aquest edifici emblemàtic era un castell del 1901-1902 i entre 1939 i 1944 va acollir les dones i els nens. El 2005 l'Ajuntament d'Elna va comprar l'edifici, per donar a conèixer i fer comprendre no només la història del lloc, sinó també la lluita de la seva impulsora, la suïssa Elisabeth Eidenbenz, membre de "Secours Suisse aux enfants".

El 1939, centenars de milers de refugiats espanyols fugien de les tropes franquistes (la retirada), aquests van ser conduïts a les platges de St-Cyprien, Argelès, El Bacarès, Rivesaltes, Gurs... Les condicions en què van ser tractats eren horribles, la taxa de mortalitat (sobretot la infantil) tenia unes xifres altíssimes.

L'Elisabeth Eidenbenz, des del 1939 col·laborava amb "Secours Suisse aux Enfants", i va crear al castell d'En Bardou d'Elna una maternitat destinada a acollir mares internes dels camps, vivint en la clandestinitat o sotmeses a dures restriccions per la guerra, mares d'almenys 15 nacionalitats: jueves, espanyoles, franceses, gitanes...

Entre 1939 i 1944, uns 600 nens (tots condemnats a la mort pels seus orígens o les condicions de les mares) van néixer a aquest establiment gràcies a aquesta institució. Després de la maternitat, van anar portant cada dia àpats i racions de llet als camps.

La història de la “Maternitat d'Elna” va ser oblidada fins a mitjans dels anys 90, quan Guy Eckstein (va néixer a la maternitat) va fer-la reviure. En aquella època el castell era de François Charpentier. Però el 2005, la ciutat d'Elna va recomprar el castell d'en Bardou per tal de fer un lloc de memòria i homenatjar Elisabeth Eidenbenz. D'aquesta manera, les futures generacions tenen aquest testimoni d'esperança, d'humanitat i de resistència.

El 2010 es va constituir un Consell Científic per a continuar amb la coneixença d'aquesta història i per acompanyar aquest projecte amb idees i proposicions.

Després de que la Comissió Regional del Patrimoni i dels Llocs va decidir el dia 5 d'abril de 2012 inscriure la Maternitat d'Elna a l'inventari suplementari dels “Monuments Històrics”, el Ministeri de Cultura fa poc ha adaptat la classificació al títol de “Monuments Històrics” pel valor de la seva història. La ciutat demanarà la classificació com a patrimoni de la Humanitat de l'UNESCO.

Atractius secundaris

Com a atractius secundaris a Elna, podem localitzar els següents:

 Conjunt claustre-catedral: El conjunt medieval està catalogat com a “Monument Històric”. Era conegut com a “Illibéris” durant l'època ibèrica (25 segles abans), després es va anomenar “CastrumHelenae” (origen del nom actual) pels romans. El claustre és romà i gòtic (segle XII i XIV) i de marbre amb adorns blavencs. Els capitells estan realitzats en tallers rossellonesos del segle XII, i es considera una de les mostres d'art romànic més bella. Sota els arcs romànics, evolucionen els capitells del romànic al gòtic en temes vegetals, animals i religiosos. La catedral romànica del segle XI domina la població i els seus voltants. També va ser seu del bisbat des del segle VI fins al 1602. Dins del claustre, es troba el **Museu d'Història** (reflecteix la història local i hi ha un armari litúrgic del segle XIV de la catedral de Santa Eulàlia i Santa Júlia) i el **Museu Arqueològic** (presenta el material arqueològic que s'han trobat al territori del municipi i que reflecteix la història d'Elna des del neolític fins a l'edat mitjana).

És accessible per a visitants amb discapacitat: deficiència motora, visual, auditiva i mental. Així doncs, els hi proporcionen carnets de visita en Braille, tabletas disponibles per a persones amb alguna deficiència esmentada... També hi ha possibilitat de realitzar visites especials per a grups petits amb reserva prèvia. Malgrat això, l'accessibilitat del lloc és parcial (s'ha d'entrar per l'entrada secundària de la catedral).

 Museu Terrus: Consta de les obres del pintor Etienne Terrus (1857-1922), que va pintar els paisatges del Rosselló. Aquest va ser influït per impressionistes com Corot i Cézanne. També va ser amic de Matisse, Maillol i Montfreid. Va ser un mestre de l'aquarel·la, no es va lligar a cap escola ni tendència, tot i que la influència dels fauves és pot veure clarament en els seus últims olis i aquarel·les. El museu també ofereix durant tot l'any obres i exposicions temporals d'art contemporani.

Aquests tres espais d'Elna (Maternitat Suïssa, conjunt claustre-catedral i museu Terrus) estan tancats de l'1 al 18 de gener de 2016 (cada any canvia). Els horaris i tarifes del 2016 són els següents:

Taula 7. Horaris 3 espais d'Elna.

	CLAUSTRE	MUSEU TERRUS	MATERNITAT SUÏSSA	Dies de tancament
01/01 al 30/04 01/10 al 31/12	10:00h a 12:30h / 14:00h a 17:00h			Els dilluns, 1 de gener, tancament anual de 15 dies a principi de gener i 25 de desembre.
01/05 al 30/09	10:00h a 12:30h / 14:00h a 18:30h			1 de maig

Font: Ville-elne.fr

Taula 8. Tarifes 3 espais d'Elna.

	CLAUSTRE	MUSEU TARRÚS	MATER-NITAT SUÏSSA	2 LLOCS	3 LLOCS (Claustre, Museu Tarrús i Maternitat Suïssa)
Tarifa plena (adults)	4,50€	3,00€	3,50€	6,50€	8,00€
Tarifa grup sense visita guiada Pass Patrimoine 66(*)	3,50€	2,00€	2,50€	5,00€	6,00€
Tarifa grups adults amb visita guiada	4,50€	3,00€	3,50€	7,00€	8,00€
Tarifa grup escolar amb visita guiada	2,50€	2,50€	2,00€	4,00€	*
Tarifa grup escolar sense visita guiada	2,00€	2,00€	1,50€	*	*
Tarifa grup escolar amb tallers pedagògics	3,00€	2,50€	2,50€	*	*
Forfait familiar (2 adults+ 2 infants)	*	*	*	*	16,00€
Tarifa reduïda (**)	2,00€	1,50€	1,50€	*	3,00€

Gratis per als nens de menys de 12 anys.
 (*) La demanda d'aquest tipus de tarifa ha d'estar justificat amb el document oficial.
 (**) Tarifa reduïda: nens de +12 anys, RSA, demandants de treball amb justificant, estudiants de -25 anys, titulars AAH, grups de nens de -12 anys excepte Elna i sense taller.

Font: Ville-elne.fr

3.2.5. Recursos a Rivesaltes

El municipi de Rivesaltes es troba també al departament dels Pirineus Orientals i a la regió del Llenguadoc-Rosselló. Té una superfície de 28.76 km², 8367 habitants i una densitat de 290 habitants/km².

Atractiu principal: Camp de Rivesaltes

El Camp de Rivesaltes ha estat testimoni dels anys negres del segle XX (Guerra d'Espanya, Segona Guerra Mundial i Guerra d'Algèria). En un principi era dissenyat com a camp militar, però alternativament ha estat el principal camp de concentració del sud de França entre 1941 i 1942 pels espanyols republicans, els jueus i els gitans, centre de residència vigilada pels col·laboradors i presoners de la Guerra d'Axe entre 1944, i 1948 i lloc de relegació d'harkis i de les seves famílies entre 1962 i 1964.

Per explicar aquesta història, s'ha construït un Memorial sobre l'antiga "illa F" del camp, al mig de les restes de les barraques on han viscut més de 60.000 persones. Dissenyat per l'arquitecte Rudy Ricciotti, aquest edifici de 4.000 m² és un espai de referència en la història, i alhora un lloc de memòria.

Aquest Memorial s'ha distribuït en diferents espais:

- a) **Sala d'exposició permanent:** Permet als visitants comprendre els esdeveniments històrics que han provocat aquests desplaçaments forçats de la població i la creació de més de 200 camps de concentració a Europa i a Àfrica del Nord.
- b) **Una gran taula central:** Exposa la cronologia del camp, dels testimonis, documents i objectes de la població civil i militar que ha estat interna o s'ha allotjat al camp segons els períodes.
- c) **Sis grans panells lluminosos:** Presenten conjuntament amb la taula central, els diferents contextos històrics per posar en context la trajectòria del camp.
- d) **Exposició de mapes interactius:** Relacionat als camps de concentració francesos i als desplaçaments forçats de la població en els diferents períodes.
- e) Zona d'àudio de testimonis interns al camp i de col·laboradors, vídeos i imatges d'arxiu.
- f) **Sala d'exposició temporal, Centre de documentació i Auditorium:** Dedicat a una programació científica, artística i cultural que presenta col·loquis al llarg de l'any, residència d'artistes o d'espectacles, espai pedagògic pel servei educatiu i a l'acollida de mestres i d'escoles.

Atractius secundaris

Els atractius secundaris que podem trobar són els que segueixen:

- ✎ **Estació de Rivesaltes:** Va ser construïda per l'empresa de ferrocarrils de Midi, una empresa privada que va rebre el seu primer tren des de Narbona el 20 de febrer de 1858. El 12 de juliol del mateix any, es va unir a "Le Vernet" (antic poble que és un districte de Perpinyà), després serà a Cotlliure, Port-Vendes i finalment a Espanya al 1878. Al 1903, es trencarà i serà desmuntat després de la guerra. L'estació serà un factor clau per al desenvolupament de la indústria del vi, ja que cada dia surten trens sencers carregats de vi i moscatell de Rivesaltes.
- ✎ **La ruta dels cellers:** Rivesaltes és la capital mundial del famós "Moscatell de Rivesaltes". A les vinyes d'aquest municipi es prospera en el desenvolupament de vi vermell, blanc o rosat. "Côtes du Rossillon" i "Vins du Pays" van rebre medalles al Concurs General Agrícola de París i van rebre "Bacchus" per la seva excel·lent relació qualitat-preu.
- ✎ **Ajuntament de Rivesaltes:** Va ser construït després de l'estació, cap al 1870, al "districte dels negocis" per un notari. Com a curiositat, es diu que la seva construcció no va ser cara, ja que els maons es fabricaven al mateix lloc. Amb l'argila de l'Agly (riu que creua Rivesaltes), hi havia 2 fabricants de maó i ceràmica al poble. Aquest va ser el famós "Hôtel du parc", conegut per la seva cuina i llavors una casa privada. Al 1983, Rivesaltes el va convertir en el nou Ajuntament.

3.3. Valoració tècnica dels recursos

FITXA DE VALORACIÓ D'UN ATRACTIU TURÍSTIC

NOM DE L'ATRACTIU

Castell de Sant Ferran

LOCALITZACIÓ

Pujada del Castell, s/n
17600 Figueres (Girona)

SENYALITZACIÓ

Sí

No

CALENDARI I HORARIS

Temporada de tardor-hivern (últim diumenge octubre a últim dissabte de març): de 10.30h a 15h

Setmana Santa i Temporada d'estiu (01/07 a 15/09): de 10.00h a 20.00h.

Resta de l'any: de 10.30h a 18.00h

Obert tot l'any, excepte 1 i 6 de gener i 25 i 26 de desembre.

FOTOGRAFIES:

II Ilustració 4. Castell de Sant Ferran des de l'aire.

Font: Google Images

II Ilustració 5. Castell de Sant Ferran.

Font: Google Images

ACCESSIBILITAT

Tipus de via d'accés	Material de la via d'accés	Tipus d'ingrés
☒ Carretera ☐ Via Local	☐ Terra ☒ Paviment	☐ Lliure / gratuït ☒ Requereix entrada: ☐ Prèvia notificació ☐ Altres

És accessible per a gent amb mobilitat reduïda? Sí No

*Preu entrada: 3 € (entrada general), 2.5 € (entrada reduïda) i 15€ visita guiada "La catedral de l'aigua" i 10€ "Nostàlgic Sant Ferran".

ÚS ACTUAL DE CONSERVACIÓ

Recurs turístic	☐ Excel·lent	☒ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Entorn / Voltants	☐ Excel·lent	☐ Bo	☒ Regular	☐ Deficient
Via d'accés	☐ Excel·lent	☒ Bo	☐ Regular	☐ Deficient

SERVEIS, EQUIPAMENTS I INSTAL·LACIONS

☒ Restauració	☒ Allotjament	☒ Botiga regals / <i>souvenirs</i>
☒ Aparcament	☒ Servei de guia i/o audioguia	☒ Tours i visites guiades
☒ Mirador	☒ Lavabos	☐ Altres:

ORGANISME RESPONSABLE:

Consorci

PROPIETAT:

Pública Privada Mixta

FITXA DE VALORACIÓ D'UN ATRACTIU TURÍSTIC

NOM DE L'ATRACTIU

Refugi antiaeri Plaça del Gra

LOCALITZACIÓ

Plaça del Gra, 17600, Figueres, Girona (Espanya)

SENYALITZACIÓ

Sí

No

CALENDARI I HORARIS

S'obre per les festes de la Santa Creu de Figueres amb visites guiades de la Guerra Civil per Nick Duserm, són gratuïtes i amb aforament màxim (gestionat per l'Oficina de Turisme).

FOTOGRAFIES:

II Il·lustració 6. Interior del refugi antiaeri.

Font: Google Images

II Il·lustració 7. Exterior del refugi antiaeri.

Font: Google Images

ACCESSIBILITAT				
Tipus de via d'accés	Material de la via d'accés		Tipus d'ingrés	
☐ Carretera ☒ Via Local	☐ Terra ☒ Paviment		☐ Lliure / gratuït ☐ Requereix entrada* ☒ Prèvia notificació ☐ Altres	
És accessible per a gent amb mobilitat reduïda? ☐ Sí ☒ No *Preu entrada: Haga clic aquí para escribir texto.				
ÚS ACTUAL DE CONSERVACIÓ				
Recurs turístic	☒ Excel·lent	☐ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Entorn / Voltants	☒ Excel·lent	☐ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Via d'accés	☐ Excel·lent	☐ Bo	☒ Regular	☐ Deficient
SERVEIS, EQUIPAMENTS I INSTAL·LACIONS				
☐ Restauració ☐ Allotjament ☐ Botiga regals / <i>souvenirs</i> ☐ Aparcament ☐ Servei de guia i/o audioguia ☒ Tours i visites guiades ☐ Mirador ☐ Lavabos ☐ Altres:				
ORGANISME RESPONSABLE:		Ajuntament de Figueres i Oficina de Turisme		
PROPIETAT:		☒ Pública ☐ Privada ☐ Mixta		

FITXA DE VALORACIÓ D'UN ATRACTIU TURÍSTIC

NOM DE L'ATRACTIU

Castell o Fort de Bellaguarda

LOCALITZACIÓ

Rue du Fort, 66480, Le Perthus, (França)

SENYALITZACIÓ

Sí

No

CALENDARI I HORARIS

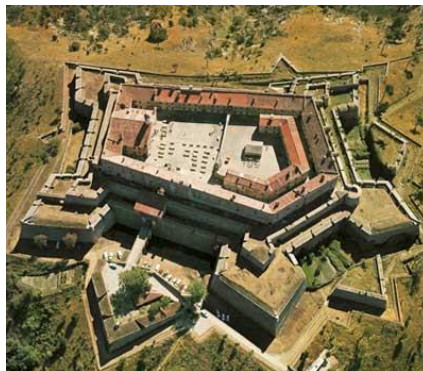
Obert al públic del 15 de juny al 20 de setembre de 10.30 h a 18.30 h.

Les visites guiades durant la temporada d'obertura al públic és diària a les 11.30 h, 14.30h i 16h.

En temporada baixa cal concertar visites a l'Ajuntament de Pertús (tel. 04 68 83 60 15 / 04 68 54 27 53).

FOTOGRAFIES:

Il·lustració 8. Fortalesa de Bellaguarda des de l'aire.

Font: Google Images

Il·lustració 9. Fortalesa de Bellaguarda.

Font: Google Images

ACCESSIBILITAT

Tipus de via d'accés	Material de la via d'accés	Tipus d'ingrés
☐ Carretera ☒ Via Local	☐ Terra ☒ Paviment	☐ Lliure / gratuït ☐ Requereix entrada ☒ Prèvia notificació ☐ Altres

És accessible per a gent amb mobilitat reduïda? Sí No

*Preu entrada: 4€

ÚS ACTUAL DE CONSERVACIÓ

Recurs turístic	☐ Excel·lent	☒ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Entorn / Voltants	☐ Excel·lent	☒ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Via d'accés	☒ Excel·lent	☐ Bo	☐ Regular	☐ Deficient

SERVEIS, EQUIPAMENTS I INSTAL·LACIONS

☐ Restauració	☐ Allotjament	☐ Botiga regals / <i>souvenirs</i>
☒ Aparcament	☐ Servei de guia i/o audioguia	☒ Tours i visites guiades
☒ Mirador	☐ Lavabos	☐ Altres:

ORGANISME RESPONSABLE:

Ajuntament El Pertús

PROPIETAT:

Pública Privada Mixta

FITXA DE VALORACIÓ D'UN ATRACTIU TURÍSTIC

NOM DE L'ATRACTIU

Cementiri Col de Panissars

LOCALITZACIÓ

El Pertús (al costat del Castell o Fort de Bellaguarda)

SENYALITZACIÓ

Sí

No

CALENDARI I HORARIS

Està obert al públic de manera lliure a través d'una porta accessible per a tothom.

FOTOGRAFIES:

II Il·lustració 10. Cementiri Col de Panissars.

Font: Google Images

II Il·lustració 11. Cementiri Col de Panissars.

Font: Google Images

ACCESSIBILITAT				
Tipus de via d'accés		Material de la via d'accés		Tipus d'ingrés
☐ Carretera ☒ Via Local		☐ Terra ☒ Paviment		☒ Lliure / gratuït ☐ Requereix entrada* ☐ Prèvia notificació ☐ Altres
És accessible per a gent amb mobilitat reduïda? ☐ Sí ☒ No				
*Preu entrada: -				
ÚS ACTUAL DE CONSERVACIÓ				
Recurs turístic	☒ Excel·lent	☐ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Entorn / Voltants	☒ Excel·lent	☐ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Via d'accés	☐ Excel·lent	☒ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
SERVEIS, EQUIPAMENTS I INSTAL·LACIONS				
☐ Restauració ☐ Allotjament ☐ Botiga regals / <i>souvenirs</i> ☒ Aparcament ☐ Servei de guia i/o audioguia ☐ Tours i visites guiades ☐ Mirador ☐ Lavabos ☐ Altres:				
ORGANISME RESPONSABLE:		Souvenir Français (Organisme format per voluntaris)		
PROPIETAT:		☐ Pública ☒ Privada ☐ Mixta		

FITXA DE VALORACIÓ D'UN ATRACTIU TURÍSTIC

NOM DE L'ATRACTIU

Castell Reial de Cotlliure

LOCALITZACIÓ

Castell Reial, 66190, Cotlliure, Rosselló
(França)

SENYALITZACIÓ

Sí

No

CALENDARI I HORARIS

Del 02/01 al 31/05 de 9h a 17h

Del 01/06 al 30/06 de 10h a 18h

Del 01/07 al 31/08 de 10h a 19h

Del 01/09 al 30/09 de 10h a 18h

Del 01/10 al 30/12 de 9h a 17h

FOTOGRAFIES:

Il·lustració 12. Exterior del Castell Reial.

Font: Google Images

Il·lustració 13. Interior del Castell Reial.

Font: Google Images

ACCESSIBILITAT

Tipus de via d'accés	Material de la via d'accés	Tipus d'ingrés
☐ Carretera ☒ Via Local	☐ Terra ☒ Paviment	☐ Lliure / gratuït ☒ Requereix entrada* ☐ Prèvia notificació ☐ Altres

És accessible per a gent amb mobilitat reduïda? Sí No

*Preu entrada: 4€ (entrada general), 3€ (entrada reduïda) i 2€ (entrada nen de menys de 18 anys).

ÚS ACTUAL DE CONSERVACIÓ

Recurs turístic	☒ Excel·lent	☐ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Entorn / Voltants	☒ Excel·lent	☐ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Via d'accés	☐ Excel·lent	☒ Bo	☐ Regular	☐ Deficient

SERVEIS, EQUIPAMENTS I INSTAL·LACIONS

☒ Restauració	☐ Allotjament	☒ Botiga regals / souvenirs
☐ Aparcament	☒ Servei de guia i/o audioguia	☒ Tours i visites guiades
☒ Mirador	☒ Lavabos	☐ Altres:

ORGANISME RESPONSABLE:

Consell general dels Pirineus Orientals

PROPIETAT:

Pública Privada Mixta

FITXA DE VALORACIÓ D'UN ATRACTIU TURÍSTIC

NOM DE L'ATRACTIU

La Maternitat d'Elna

LOCALITZACIÓ

500-510 Mas d'Avall, 66200, Elna,
Rosselló (França)

SENYALITZACIÓ

- Sí
 No

CALENDARI I HORARIS

De 19/01 al 30/04 i de 01/10 al 31/12
de dimarts a diumenge de 10h a 12h30
i de 14h a 17h.

De 01/05 al 30/09 de dilluns a diumen-
ge de 10h a 12h30 i de 14h a 18h30.

Tancat: 01/01, 02/01 al 18/01, 01/05 i
25/12.

FOTOGRAFIES:

II Il·lustració 14. Façana Maternitat d'Elna.

Font: Google Images

II Il·lustració 15. Elisabeth Eidenbenz.

Font: Google Images

ACCESSIBILITAT				
Tipus de via d'accés	Material de la via d'accés		Tipus d'ingrés	
☒ Carretera ☐ Via Local	☒ Terra ☐ Paviment		☐ Lliure / gratuït ☒ Requereix entrada* ☐ Prèvia notificació ☐ Altres	
És accessible per a gent amb mobilitat reduïda? ☒ Sí ☐ No *Preu entrada: Veure la taula de preus al punt 5.4.2.				
ÚS ACTUAL DE CONSERVACIÓ				
Recurs turístic	☒ Excel·lent	☐ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Entorn / Voltants	☐ Excel·lent	☒ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Via d'accés	☐ Excel·lent	☒ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
SERVEIS, EQUIPAMENTS I INSTAL·LACIONS				
☒ Restauració (màquina) ☐ Allotjament ☐ Botiga regals / <i>souvenirs</i> ☒ Aparcament ☐ Servei de guia i/o audioguia ☒ Tours i visites guiades ☒ Mirador ☒ Lavabos ☐ Altres:				
ORGANISME RESPONSABLE:		L'Ajuntament d'Elna (sobretot) i l'associació DAME (Descendants et Amis de la Maternité d'Elna)		
PROPIETAT:		☐ Pública ☐ Privada ☒ Mixta		

FITXA DE VALORACIÓ D'UN ATRACTIU TURÍSTIC

NOM DE L'ATRACTIU

Memorial del camp de concentració de Rivesaltes

LOCALITZACIÓ

Avenue Christian Bourquin, 66600 Salses-Le-Château (França)

SENYALITZACIÓ

Sí

No

CALENDARI I HORARIS

De 01/11 al 31/03 de 10h a 18h de dimarts a diumenge

De 01/04 al 31/10 de 10h a 18h de dilluns a diumenge

(Últim accés a les 16.45h)

Tancat: 1 de gener, 1 de maig, 1 de novembre i 25 de desembre

FOTOGRAFIES:

Il·lustració 16. Restes de barraques del camp de Rivesaltes.

Font: Google Images

Il·lustració 17. Interior Memorial del camp de Rivesaltes.

Font: Google Images

ACCESSIBILITAT

Tipus de via d'accés	Material de la via d'accés	Tipus d'ingrés
☐ Carretera	☒ Terra	☒ Lliure / gratuït
☒ Via Local	☐ Paviment	☒ Requereix entrada*
		☒ Prèvia notificació
		☐ Altres

És accessible per a gent amb mobilitat reduïda? Sí No

***Preu entrada:** 8€ (entrada general), 5€ (entrada reduïda: persones a l'atur, estudiants, grups a partir de 10 persones, pass patrimoni), Gratuït (menys de 18 anys, escolars, beneficiaris dels mínims socials, periodistes titulars d'una targeta de premsa, mestres que es preparen projectes educatius amb el memorial, testimonis, donants i prestadors al memorial, patrons) i visita lliure gratuïta del recinte exterior. Les visites guiades es fan únicament amb reservació prèvia: 150€ (grups de 10 a 25 persones), 250€ (grups de 25 persones i més) i escoles (75€ per classe i 150€ per una visita guiada + un taller pedagògic). També està a la disposició dels visitants, un llibret de visita de l'exposició permanent amb els següents idiomes: espanyol, català, anglès i alemany. En francès no n'hi ha, ja que es troba en els panells de l'exposició.

ÚS ACTUAL DE CONSERVACIÓ				
Recurs turístic	☒ Excel·lent	☐ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
Entorn / Voltants	☐ Excel·lent	☐ Bo	☒ Regular	☐ Deficient
Via d'accés	☐ Excel·lent	☒ Bo	☐ Regular	☐ Deficient
SERVEIS, EQUIPAMENTS I INSTAL·LACIONS				
☒ Restauració	☐ Allotjament	☒ Botiga regals / <i>souvenirs</i>		
☒ Aparcament	☐ Servei de guia i/o audioguia	☒ Tours i visites guiades		
☐ Mirador	☒ Lavabos	☒ Altres: Llibreria		
ORGANISME RESPONSABLE:	Regió Llenguadoc-Rosselló (Catalunya Nord) i l'Estat francès			
PROPIETAT:	☒ Pública ☐ Privada ☐ Mixta			

3.4. El recorregut

Per tal de realitzar l'itinerari, s'ha seguit unes pautes: la distribució en l'espai, distribució en el temps o desglossament i els quadres tècnics.

3.4.1. Distribució en l'espai: el recorregut

Un itinerari és una combinació de factors, així doncs el recorregut es defineix segons el seu traçat i el perfil longitudinal.

El **traçat** és la selecció de les vies de comunicació que es poden trobar en el mapa i que permeten realitzar l'itinerari, accedir als pobles, als recursos... En els mapes següents, es pot llegir les rutes possibles disponibles per a accedir als diferents punts de l'itinerari.

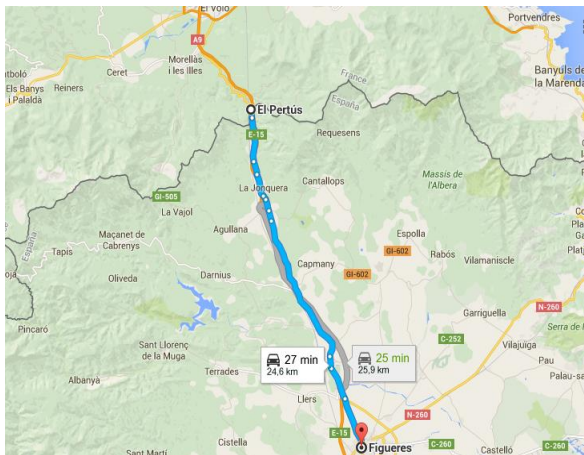
A partir d'aquests mapes per carreteres, podem apreciar la carretera exacta amb la que els clients es desplaçaran alhora de moure's d'una ciutat/poble a una altra. Es tracta d'una ruta força monòtona però amb grans vistes paisatgístiques durant la qual podran realitzar alguna parada, fotografiar, descansar i gaudir de la tranquil·litat i autenticitat que presenten. A més, referent al perfil longitudinal, és a dir, el pendent de la ruta, no hi ha molta inclinació

Font: Google Maps

Mapa 1. De Figueres (inici itinerari)

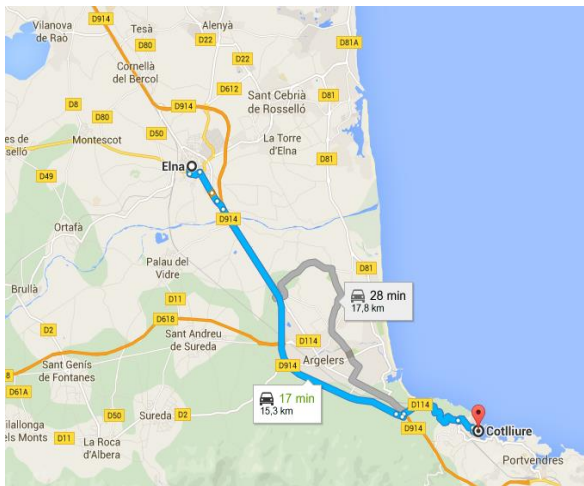
a El Pertús

Consta de 2 possibilitats, per AP-7 (inclou peatge) o per N-II.

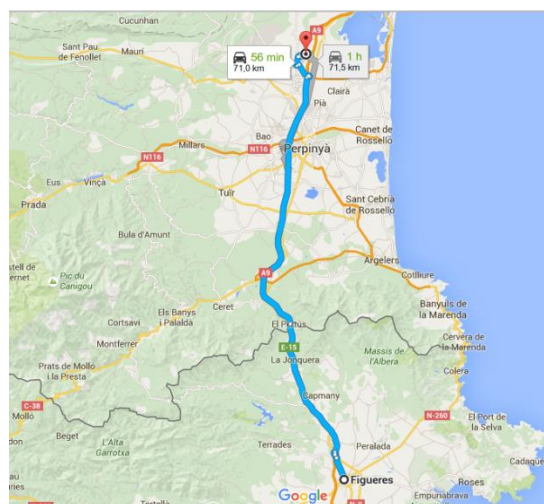
Mapa 3. Cotlliure a Elna

Pot ser a través de D914 o per D914 i D114.

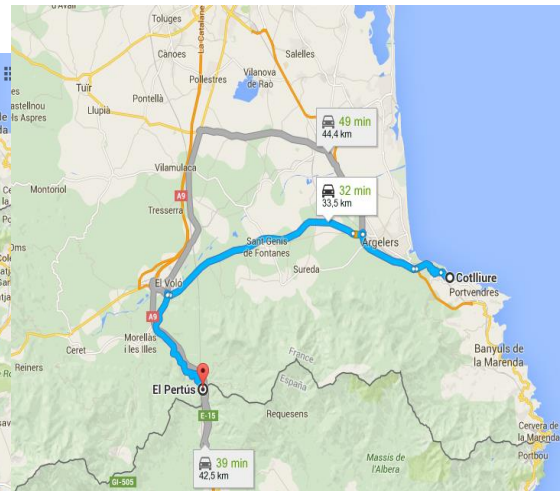
Mapa 5. Memorial del Camp de Rivesaltes a Figueres (fi itinerari)

Es troba 2 possibilitats per AP-7 i A9 (inclou peatges) o per AP-7, A9 i D900.

Mapa 2. El Pertús a Cotlliure

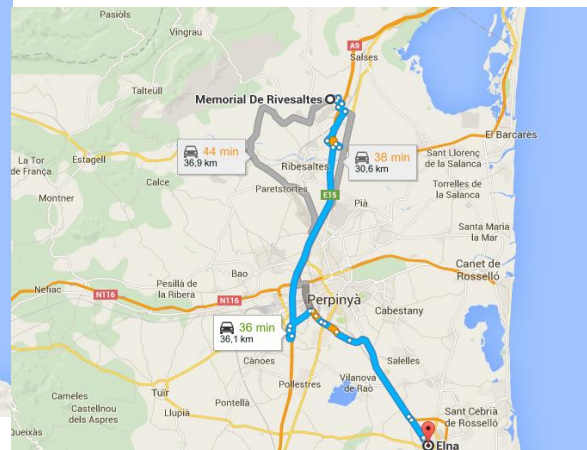
Consta de 3 rutes, per D618 i D900, per D618 o per D900.

Mapa 4. Elna a Memorial del

Camp de Rivesaltes

Consten 3 possibilitats, per A9 (inclou peatges), per D900 i per D117.

3.4.2. La distribució en el temps: desglossament etapes

Aquí es reflecteix el mitjà de transport segons el temps de desplaçament que s'utilitzarà:

1. **Terrestre per carretera:** Atenent el mitjà de transport utilitzat, és a dir, un cotxe dels anys 30-40, el temps de desplaçament es dividirà de la següent manera: El lloguer del cotxe es durà a terme a Figueres, concretament a l'Hotel Travé que és on els clients s'allotgen, així no han de desplaçar-se. Aquest cotxe es llogarà el tercer dia, ja que el primer dia és considera d'arribada a través del mitjà de transport que cada un desitgi a Figueres (primera parada) i el segon dia es visiten els elements de Figueres. El cotxe llogat serà per a 4 persones amb un xofer/guia inclòs. A més hi haurà assegurança per tots els passatgers.
2. **A peu:** Pel que fa a les rutes a peu, no són considerables, però s'ha d'esmentar que es donarà temps lliure durant les parades de les diferents destinacions perquè puguin descobrir el territori fent una passejada (sempre amb unes propostes prèvies). Sense oblidar les visites als museus i nodes programats, que són també a peu.

3.5. Detall de les jornades

Seguidament es detalla el que es farà al llarg dels 5 dies que dura l'itinerari. Comentar, que referent als àpats, no s'inclourà el sopar, ja que es considera de caire individual. D'aquesta manera a partir de mitja tarda que tenen temps lliure, poden escollir el restaurant que creguin oportú. A més, el primer i el segon dia no hi haurà transport inclòs, ja que es farà a peu, perquè no són distàncies considerables.

Dia 1

L'itinerari s'iniciarà a les 15:00h a l'Hotel Travé de Figueres per tal de donar la benvinguda i deixar les maletes a l'habitació. Tot seguit s'anirà a peu cap al Castell de Sant Ferran, el monument militar de majors dimensions de Catalunya i la fortalesa de baluards més gran del segle XVIII d'Europa. Es realitzarà una visita individual a les 16:00h amb una audioguia en diferents idiomes mentre es segueix un itinerari degudament senyalitzat.

Ja que després a les 17:00h, un guia explicarà al detall la història de la fortalesa i dels diferents espais realitzant la visita guiada "La catedral de l'aigua". Aquesta comprèn la visita i explicació pels fossats i obres exteriors del castell (2.500 metres) a bord de vehicles tot terreny, accés a les galeries subterrànies de contramina i navegació amb una embarcació pneumàtica per l'interior de les cisternes de la fortalesa. S'ha de tenir en compte que per a realitzar aquesta visita no es requereix condicions físiques superiors, per això els participants ho fan sota la seva responsabilitat. No obstant això, s'abstindran les persones amb dificultat de permanència en llocs foscos i tancats, amb falta de mobilitat i força a les extremitats inferiors i superiors i a les que es trobin en estat de gestació.

Per acabar el primer dia, es disposarà de temps lliure un cop arribats a l'hotel. Així com el sopar es realitza de manera independent.

Dia 2

La segona jornada començarà amb l'esmorzar a les 9 del matí a l'Hotel Travé. Llavors s'anirà a peu fins a la Plaça del Gra, on començaran (10:15h) la visita guiada de la Guerra Civil de Figueres pel guia empordanès Nik Duserm explicant els anys de guerra i postguerra a Figueres a través de 8 parades a la ciutat. Així doncs, s'ambientaran al tema de la Guerra Civil Espanyola abans d'emprendre l'itinerari a la resta de destins. A més, accediran al refugi antiaeri que es troba a la Plaça del Gra de Figueres. El dinar tindrà lloc a les 12:25h al restaurant La Pansa, on es pot gaudir de la cuina tradicional amb productes de la terra (km 0).

A partir de les 14h, hi ha temps lliure i es dona unes propostes per a realitzar a la ciutat:

- 1) Visitar el famós Museu Dalí, que conservant el mateix tiquet, es pot anar de manera gratuïta al Museu de l'Empordà i amb un 50% de descompte al Museu del Joguet de Catalunya.
- 2) Visitar el Museu de la Tècnica de l'Empordà i/o Museu de l'Electricitat (aquest últim requereix reserva prèvia trucant al 972 67 08 06).
- 3) *Shopping* pel centre comercial i històric de la ciutat.

Dia 3

Al tercer dia, l'esmorzar tindrà lloc a les 9 del matí al mateix hotel i a les 10:00h el guia/xofer del cotxe de l'època els esperarà davant de l'hotel per dirigir-se cap El Pertús. En arribar a les 10:30h, tindran una visita guiada a la Fortalesa de Bellaguarda, la gran sentinella de la frontera pirinenca que va dividir els territoris catalans al nord i al sud dels Pirineus com a conseqüència del Tractat dels Pirineus. Seguit d'una visita amb el guia/xofer al cementiri militar del Coll de Panissars (11:35h) que es troba al costat de la Fortalesa de Bellaguarda i que consta d'unes 40 tombes, la majoria marcades amb una creu llatina de ferro pintades de blanc i sense identificar.

A les 12:05h es realitzarà el pícnic a la zona natural del Coll de Panissars, perquè puguin degustar el menjar típic de la zona de l'Alt Empordà i també de Catalunya gràcies al càtering Montserrat. Sense oblidar del tast de vins empordanesos i un petit descans.

Tot seguit, a les 14:00h es realitzarà una excursió per la muntanya en el que es coneixerà el Priorat de Santa Maria de Panissars (ruïnes d'un monestir-hospital benedictí medieval construït sobre una gran edificació romana) i les vies Augusta i Domícia (vies romanes). Es recomana l'ús de calçat adequat.

Per acabar, s'arribarà a les 16:35h a Cotlliure, i s'anirà a l'hotel la Bona Casa a deixar les maletes i tindran temps lliure.

Dia 4

El quart dia començarà amb l'esmorzar diari a les 9 del matí a l'hotel la Bona Casa de Cotlliure, i s'anirà de l'hotel al Castell Reial a peu, ja que només són 2 minuts. Un cop al castell (10:00h), realitzaran una visita guiada pel guia/xofer a la fortalesa que va ser ocupada pels espanyols fins al 1642 i després va passar a mans franceses, i posteriorment va ser caserna i presó. Seguint (11:00h) de la visita a la tomba d'Antonio Machado (el gran poeta espanyol republicà que va trobar refugi contra les tropes franquistes a Cotlliure) i temps lliure en el que es proposa visitar algun dels atractius com l'església Nostra Senyora dels Àngels, el Moré (antic barri de mariners i pescadors), la capella de Sant Vicens, i finalment, el fort Miradou, Quadrat, Rodó i/o Saint Elme. El dinar en aquest poble pesquer és a les 13:00h al restaurant Le Vauban, a ple centre i amb menjar típic de la zona.

Lavors, a les 14:30h s'anirà a l'hotel a recollir les maletes i agafar el cotxe en direcció Elna, on un cop deixades les maletes a l'hotel (15:00h), es visitarà amb el guia/xofer la Maternitat d'Elna (15:20h), que impulsat per la infermera Elisabeth Eidenbenz enmig d'un dels períodes més tràgics de la història europea, s'esforça per a treure les mares dels camps de concentració, permetent així el naixement de 600 nens.. En acabar la visita (16:30h), es trobaran amb un/s testimoni/s, nens que van néixer gràcies a Elisabeth, així podran saber de primera mà, l'orgull que senten cap a aquesta dona i les anècdotes que recorden o que la seva mare els hi va explicar.

Finalment, disposaran de temps lliure (17:35h), que segons l'època de l'any (de l'1 de maig al 30 de setembre està obert fins les 18h30), podran escollir de visitar el conjunt claustre- catedral (a l'interior es troba el museu d'Història i Arqueològic) i/o el museu Terrus (obres del pintor Etienne Terrus que va pintar els paisatges del Rosselló).

Dia 5

El darrer dia, l'esmorzar serà a les 9h a l'hotel L'Orangerie i recolliran les maletes per sortir d'Elna i anar directament al Memorial de Rivesaltes. Les maletes es deixen al cotxe, o si es desitja a la consigna del mateix memorial. Un cop al memorial a les 10:50h, es fa la visita guiada amb el guia/xofer, i després, es deixa temps lliure per a realitzar-ho de manera individual a través d'un llibret en diferents idiomes que es dóna al principi de la visita, ja que tots els panells estan en francès.

Tot seguit, es realitzarà un dinar especial i sensorial a les 12:30h, ja que es menjarà un pícnic del restaurant del Memorial a una de les barraques existents. D'aquesta manera podran intentar tenir una mica d'empatia amb el que va haver de viure aquella gent. Seguint d'una activitat de caire gimcana amb les barraques de l'exterior (13:50h), per acabar l'itinerari d'una manera divertida i alhora a través dels coneixements adquirits prèviament al memorial, podran resoldre els enigmes proposats.

Per acabar, es retornarà a Figueres, arribant a una hora adequada (15:55h) perquè els clients puguin desplaçar-se al seu país d'origen o restar una nit més a Figueres. Es realitzarà un comiat amb un detall de part de l'agència de viatges i unes indicacions de com arribar al seu destí final.

3.5.1. Els quadres tècnics

Es pot trobar tota la informació necessària per a cada etapa de l'itinerari desglossada de la següent manera:

Taula 9. Quadre tècnic dia 1.

Dia 1		Quilometratge		Temps		Parades i visites proposades	Horaris
Etapes	Rutes	Parcial	Total	Viatge	Parades		
Hotel Travé*** (Figueres)							15:00 h
					40 min	Benvinguda i deixar maletes	15:40 h
	Ciutat	1,8 km		20 min			16:00 h
Castell Sant Ferran					1 h	Visita individual	17:00 h
					1h30	Visita guiada "La catedral de l'aigua"	18:30 h
		1,8 km		20 min			18:50 h
Hotel Travé***						Fi etapa	
			3,6 km	40 min	3h 10		

Font: Pròpia.

Taula 10. Quadre tècnic dia 2.

Dia 2		Quilometratge		Temps		Parades i visites proposades	Horaris
Etapes	Rutes	Parcial	Total	Viatge	Parades		
Hotel Travé*** (Figueres)							9:00 h
					1 h	Esmorzar	10:00 h
	Ciutat	1,4 km		15 min			10:15 h
Refugi antiaeri + Visita guiada Guerra Civil					2 h	Visita i tour	12:15 h
	Ciutat	1 km		10 min			12:25 h
Restaurant La Pansa					1h35	Dinar	14:00 h
	Ciutat	800 m		9 min			
Hotel Travé***						Temps lliure i fi etapa	14:09h
			3,2 km	34 min	4h35		

Font: Pròpia.

Taula 11. Quadre tècnic dia 3.

Dia 3		Quilometratge		Temps		Parades i visites proposades	Horaris
Etaques	Rutes	Parcial	Total	Viatge	Parades		
Hotel Travé*** (Figueres)							9:00 h
					45 min	Esmorzar	9:45 h
					15 min	Davant de l'hotel	10:00 h
	N-II	25 km		30 min			10:30 h
Fortalesa de Bella-guarda					1 h	Visita guiada	11:30 h
	Rue du Fort	1,5 km		5 min			11:35 h
Cementiri militar			26,5 km		30 min	Visita	12:05 h
Coll de Panissars					1h30	Pícnic	13:35 h
					25 min	Descans	14:00 h
					2 h	Excursió per la muntanya	16:00 h
	D618	34,7 km		35 min			
Hotel la Bona Casa (Cotlliure)						Deixar maletes i fi etapa	16:35 h
			61,2 km	1h 10	6h 25		

Font: Pròpia.

Taula 12. Quadre tècnic dia 4.

Dia 4		Quilometratge		Temps		Parades i visites proposades	Horaris
Etaques	Rutes	Parcial	Total	Viatge	Parades		
Hotel la Bona Casa (Cotlliure)							9:00 h
					1 h	Esmorzar	10:00 h
	Ciutat	190 m		2 min			10:02 h
Castell Reial					1 h	Visita guiada	11:02 h
Cotlliure					2 h	Temps lliure	13:02 h
Restaurant Le Vauban					1h28	Dinar	14:30 h
	Ciutat	190 m	380 m	2 min			14:32 h
Hotel la Bona Casa					13 min	Recollir maletes	14:45 h
	D914	14,6 km		15 min			15:00 h
L'Orangeriaie (Elna)					15 min	Deixar maletes	15:15 h
	D612	2,2 km		5 min			15:20 h
Maternitat d'Elna					1h10	Visita	16:30 h
					1 h	Testimoni	17:30 h
	D612	2,2 km	19 km	5 min			17:35 h
L'Orangeriaie						Temps lliure i fi etapa	
			19,38 km	29 min	8h 10		

Font: Pròpia.

Taula 13. Quadre tècnic dia 6.

Dia 5		Quilometratge		Temps		Parades i visites proposades	Horaris
Etapes	Rutes	Parcial	Total	Viatge	Parades		
L'Orangerai (Elna)							9:00 h
					1 h	Esmorzar	10:00 h
					15 min	Recollir maletes	10:15 h
	D900	32 km		35 min			10:50 h
Memorial del Camp de Rivesaltes					1h40	Visita guiada i individual	12:30 h
					1h20	Dinar barraca	13:50 h
					1h10	Activitat	15:00 h
	A9 i N-II	72 km		55 min			15:55 h
Figueres					35 min	Comiat i fi etapa	16:30 h
			104 km	1h50	6 h		

Font: Pròpia.

3.5.2. Comercialització

La manera de comercialitzar aquest l'itinerari serà a través d'un tríptic a les diferents agències de viatges de l'Alt Empordà i del Rosselló. En aquest tríptic s'hi especifica el que es farà en cada jornada per hores amb les fotografies pertinents de l'atractiu principal de cada dia. També el que s'hi inclou a l'itinerari, el recorregut que es realitzarà i el mitjà de transport que s'utilitzarà.

Així doncs, a continuació s'afegeix el tríptic informatiu en dues pàgines (la part exterior i la interior d'aquest).

Font: Pròpia

Il·lustració 18. Part exterior del tríptic.

Vine a descobrir durant 5 dies els diferents espais de memòria de la Guerra Civil i de l'exili viatjant amb un cotxe de l'època de l'any 1936.

Si tens ganes de viure una experiència sensorial i emotiva per l'Alt Empordà i el Rosselló no et perdís aquest itinerari!

Inclou: Allotjament, transport, guia/zofer, entrades als diferents atractius turístics i restauració (excepte els sopars).

Il·lustració 19. Part interior del tríptic.

Dia 1*

15:00h Benvinguda a l'Hotel Travé*** (Figueres) i es deixen les maletes a l'habitació.
16:00h Visita individual a l'interior del Castell de Sant Ferran, el monument militar de majors dimensions de Catalunya i la fortalesa de baluards més gran del segle XVIII d'Europa. Es realitzarà amb una audioguia en diferents idiomes mentre es segueix un itinerari degudament senyalitzat.
17:00h Visita guiada "La catedral de l'aigua" pels fossats i obres exteriors del castell (2.500 metres) a bord de vehicles tot terreny, accés a les galeries subterrànies de contramina i navegació amb una embarcació pneumàtica per l'interior de les cisternes de la fortalesa.**
18:50h Arribada a l'hotel i temps lliure.

Dia 2*

9:00h Esmorzar a l'hotel.
10:15h Es realitzarà la visita guiada de la Guerra Civil a Figueres pel guia empordanès Niki Dusem explicant els anys de guerra i postguerra a Figueres a través de 8 parades a la ciutat. Així doncs, s'ambientaran al tema de la Guerra Civil Espanyola abans d'emprendre l'itinerari a la resta de destins. A més, accediran al refugi antiaeri que es troba a la Plaça del Gra.
12:25h Dinar al restaurant La Pansa, on es pot gaudir de la cuina tradicional amb productes de la terra (km 0).
14:00h Temps lliure en el que es dona un seguit de propostes a realitzar:

- 1) Visitar el famós Museu Dalí, que conservant el mateix tiquet, es pot anar de manera gratuïta al Museu de l'Empordà i amb un 50% de descompte al Museu del Juguè de Catalunya.
- 2) Visitar el Museu de la Tècnica de l'Empordà i/o Museu de l'Electricitat (aquest últim requereix reserva prèvia).
- 3) Shopping pel centre comercial i històric de la ciutat.

Dia 3

9:00h Esmorzar al mateix hotel.
10:00h El guia/xofer del cotxe de l'època els esperarà davant de l'hotel per dirigir-se cap El Pertús.
10:30h Visita guiada a la Fortalesa de Bellguarda, la gran sentinella de la fronterapirinenca que va dividir els territoris catalans al nord i al sud dels Pirineus com a conseqüència del Tractat dels Pirineus.
11:35h Visita amb el guia/xofer al cementiri militar del Coll de Panissars que es troba al costat de la Fortalesa de Bellguarda i que consta d'unes 40 tombes, la majoria marcades amb una creu llatina de ferro pintades de blanc i sense identificar.
12:05h Picnic a la zona natural del Coll de Panissars, perquè puguin degustar el menjar típic de la zona de l'Alt Empordà i també de Catalunya gràcies al càtering Montserrat. Sense oblidar del tast de vins empordanesos i un petit descans.
14:00h Excursió per la muntanya en el que es coneixerà el Priorat de Santa Maria de Panissars (ruïnes d'un monestir-hospital benedictí medieval construït sobre una gran edificació romana) i les vies Augusta i Domícia (vies romanes).
16:35h Arribada a Cotlliure amb el cotxe de l'època i es deixa les maletes a l'hotel la Bona Casa. Temps lliure.

Dia 4

9:00h Esmorzar a l'hotel la Bona Casa de Cotlliure.
10:00h Visita guiada amb el guia/xofer al Castell Reial, que va ser una fortalesa ocupada pels espanyols fins al 1642 quan després va passar a mans franceses, i posteriorment va ser caserna i presó.
11:00h Visita a la tomba d'Antonio Machado (el gran poeta espanyol republicà que va trobar refugi contra les tropes franquistes a Cotlliure) i temps lliure en el que es proposa visitar l'església Nostra Senyora dels Àngels, la capella de Sant Vicenç o el fort Miradour.
13:00h Dinar al restaurant Le Vauban, a ple centre i amb menjar típic de la zona.
14:30h Recollir les maletes de l'hotel la Bona Casa i anar amb el cotxe en direcció Elna.
15:00h Arribada a l'hotel l'Orangeria d'Elna i deixar les maletes.
15:20h Visita amb el guia/xofer a la Maternitat d'Elna, impulsat per la infermera Elisabeth Eidenbenz enmig d'un dels períodes més tràgics de la història europea, sesforça per a treure les mares dels camps de concentració, permetent el naixement de 600 nens.
16:30h Xerrada amb un/s testimoni/s, nens que van néixer gràcies a Elisabeth, així podran saber de primera mà, l'orgull que senten cap a aquesta dona i les anècdotes que recorden o que la seva mare els hi va explicar.
17:35h Temps lliure a Elna en el que poden visitar el conjunt claustr-catedral (a l'interior es troba el museu d'Història i Arqueològic) i/o el museu Terrus (obres del pintor Etienne Terrus de paisatges del Rosselló)***

Dia 5

9:00h Esmorzar a l'hotel l'Orangeria d'Elna i recollir maletes.
10:50h Arribada al Memorial del Camp de Rivesaltes i visita guiada amb el guia/xofer, seguida de temps lliure per a realitzar-ho de manera individual a través d'un llibret en diferents idiomes que es dona al principi de la visita, ja que tots els panells estan en francès.
12:30h Picnic del restaurant del Memorial a una de les barraques del camp de concentració per experimentar un dinar especial i sensorial i alhora tenir empatia amb el que va viure aquella gent.
13:50h Activitat de caire gímicana amb les barraques de l'exterior a través dels coneixements adquirits prèviament al memorial, podran resoldre els enigmes proposats.
15:55h Arribada a Figueres i comiat amb un detall de part de l'agència de viatges i unes indicacions de com arribar al seu destí final.

Mitjà de transport: Fiat, 1936

** El primer i el segon dia no hi haurà transport inclòs, es farà a peu, ja que no són distàncies considerables (màxim 20 minuts a peu) i alhora no es mouen del centre de la ciutat.*
*** Condicions: Per realitzar aquesta visita no es requereix condicions físiques superiors, per això els participants ho fan sota la seva responsabilitat. No obstant això, s'abstindran les persones amb dificultat de permanència en llocs foscos i tancats, amb falta de mobilitat i força a les extremitats inferiors i superiors i a les que es trobin en estat de gestació.*
**** Segons l'època de l'any (de l'1 de maig al 30 de setembre està obert fins les 18h30), podran escollir de visitar el conjunt claustr-catedral o el Museu Terrus.*

3.6. El pressupost

Per a aquest itinerari de 5 dies per tal de visitar espais de memòria de la Guerra Civil i l'exili del Pirineu de Girona i del Nord de Catalunya, cal tenir en compte aquests aspectes:

3.6.1. Desglossament dels serveis i càlcul del preu de cost

A continuació es desglossa i es calcula el preu de cost dels serveis d'allotjament, d'àpats, de transport, d'assegurança de viatges i d'entrades dels espais.

Allotjament

Els hotels el qual s'han escollit per l'itinerari són de categoria mitjana-alta, ja que després de realitzar la major part de visites als diferents indrets, voldran una mica de tranquil·litat i comoditat alhora. A tots els hotels contractats, s'hi inclou la nit d'allotjament i l'esmorzar de l'endemà. S'hi ha de sumar també l'impost turístic municipal per persona i per nit. Així doncs, aquest és el pressupost d'allotjament corresponent:

Taula 14. Pressupost de l'allotjament.

ALLOTJAMENT				
Lloc	Concepte	CV habitació doble	Taxa turística (pax. i nit)	CV persona
Figueres	Hotel Travé (2 nits)	59,00€*2= 118,00€	0,50€*2= 1,00€/pax	60,00€
Cotlliure	Hotel la Bona Casa (1 nit)	75,00€	0,28€/pax	37,78€
Elna	L'Orangeriaie (1 nit)	52,00€	0,43€/pax	26,43€
TOTAL				124,21€

Font: Pròpia.

Àpats

Pel que fa als àpats, inclou l'esmorzar a tots els hotels contractats i el dinar. Ja que a partir de mitja tarda-vespre es deixa temps lliure per tal de que visitin el que desitgin o que descansin, per tant, el sopar no va inclòs a l'itinerari. La majoria dels dies es realitza un pícnic a l'aire lliure amb l'empresa de càtering X amb menjar de cuina mediterrània. El primer dia, com que s'arriba a partir de les 15:00 hores, es considera que ja s'ha dinat prèviament, per això no s'inclou l'àpat. Per tant, aquest és el pressupost de la restauració.

Taula 15. Pressupost dels àpats.

APATS		
Lloc	Restaurant	CV persona
Figueres	La Pansa (Menú)	10,50€
El Pertús	Càtering Montserrat de Figueres (Pícnic al Coll de Panissars)	12,00€
Cotlliure	Le Vauban (Menú)	14,00€
Rivesaltes	Café del memorial del Camp de Rivesaltes (Pícnic de plat únic amb beguda a una de les barraques)	8,00€
TOTAL		44,50€

Font: Pròpia.

Transport

El mitjà de transport per a realitzar l'itinerari serà un cotxe dels anys 30-40, coincidint amb la tipologia de vehicle existent a l'època de la Guerra Civil. D'aquesta manera s'intenta aproximar al turista a realitzar l'itinerari amb una certa ambientació històrica. A més, hi haurà un xòfer que alhora realitza de guia de l'itinerari. El cotxe es llogarà a partir del tercer dia a Figueres (Hotel Travé***) i es retornarà al mateix lloc.

L'empresa el qual es llogarà el cotxe és "Classics Florida" amb més de 20 anys d'experiència i que es troba situat a Vilafant (Ctra. Besalú-Roses, núm. 12), el poble a tocar de Figueres. Aquesta empresa realitzarà el preu global i la tarifa econòmica pel lloguer de tres dies per al preu de 200€ per dia. El cotxe escollit que es llogarà és un Fiat de finals de l'any 36, i alhora pot anar descapotable depenent l'època de l'any.

Il·lustració 20. Cotxe llogat per l'itinerari.

Font: Classics Florida.

Taula 16. Pressupost del transport.

TRANSPORT			
Mitjà de transport	Concepte	CF grup	CF persona (4 pax)
Cotxe època	Lloguer + xòfer/guia	200,00€*3= 600,00€	150,00€
Cotxe època	Gasolina Figueres - El Pertús (25 km)	3,09€	0,77€
Cotxe època	Gasolina El Pertús – Cotlliure (36 km)	3,48€	0,87€
Cotxe època	Gasolina Cotlliure – Elna (16 km)	1,66€	0,42€
Cotxe època	Gasolina Elna – Rivesaltes (24 km)	3,09€	0,77€
Cotxe època	Gasolina Rivesaltes – Figueres (66km)	7,02€	1,75€
TOTAL CF GRUP		618,34€	
TOTAL CF PERSONA			154,58€
TOTAL			154,58€

Font: Pròpia.

Assegurança de viatges

Es contractarà l'assegurança de viatges de l'empresa RACC, que s'anomena "Assegurança viatger 24h" i cobreix el següent:

- ☞ Es compensa si la maleta és robada, destruïda o es perd durant el viatge amb la companyia de transport.
- ☞ Paguen les despeses mèdiques i repatriament en el cas de que el turista es posi malalt durant el viatge. A més, compensen amb un viatge de compensació.
- ☞ En cas de malaltia o accident greu d'un familiar, també repatrien.
- ☞ Cobertura en cas de defunció o invalidesa permanent per accident.
- ☞ Protecció jurídica adaptant-se segons els viatges a Europa o la resta del món.

Taula 17. Pressupost de l'assegurança de viatges.

ASSEGURANÇA DE VIATGES		
Empresa	Tipus	CV persona
RACC	"Assegurança viatger 24h" fins a 5 dies	18,43 €
TOTAL		18,43€

Font: Pròpia.

Entrades

Aquí es pot observar desglossat el preu de les entrades als diferents nodes de l'itinerari.

Taula 18. Pressupost de les entrades.

ENTRADES			
Lloc	Espai de visita	Tipus de visita	CV persona
Figueres	Castell de Sant Ferran	Visita individual	3,00€
Figueres	Castell de Sant Ferran	Visita guiada "La Catedral de l'aigua"	15,00€
Figueres	Refugi antiaeri de la Plaça del Gra i de la ciutat	Visita al refugi antiaeri + Visita guiada Guerra Civil	6,00€
El Pertús	Fort de Bellaguarda	Visita guiada	4,00€
Cotlliure	Castell Reial	Visita convencional	4,00€
Elna	Maternitat Suïssa d'Elna	Visita convencional	3,50€
Rivesaltes	Memorial del Camp de Rivesaltes	Visita convencional	8,00€
TOTAL			43,50€

Font: Pròpia.

Tot seguit, es mostra el **preu de cost total**, incloent tots els serveis esmentats anteriorment i els costos de l'agència.

Taula 19. Càlcul del preu de cost de l'itinerari.

CÀLCUL DEL PREU DE COST				
Concepte	CF grup	CF persona	CV persona	TOTAL CV + CF PERSONA
Allotjament			124,21€	124,21€
Àpats			44,50€	44,50€
Transport	618,34€	154,58€		154,58€
Assegurança de viatges			18,43€	18,43€
Entrades			43,50€	43,50€
Costos de l'agència				
TOTAL CF grup	618,34€			
TOTAL CF persona		154,58€		
TOTAL CV persona			230,64€	
TOTAL / Preu de cost				385,22€

Font: Pròpia.

3.6.2. Càlcul del preu de venda al públic

El benefici de l'agència s'ha fixat en un marge de benefici d'un 15%, així doncs, el PVP és de 464,68€ per persona. Així doncs, aquest és el preu que el client veurà i ha de pagar, ja que aquí s'hi inclou la comissió de l'empresa (un 15%).

$$\text{PVP} = \frac{\text{Preu de cost} * 100}{100 - (\text{Benefici} + \text{IVA})} = \frac{385,22€ * 100}{100 - (15 + 2,10)} = 464,68 \text{ €/pax}$$

3.6.3. Càlcul del llindar de rendibilitat

A través del càlcul del llindar de rendibilitat, s'ha pogut comprovar que per a realitzar l'itinerari és necessari un nombre mínim de 3 persones per tal de que sigui rendible.

$$\text{PM} = \frac{\text{CF grup}}{\text{PVP} - \text{CV persona}} = \frac{618,34€}{464,68€ - 230,64€} = 2,64 \rightarrow 3 \text{ persones}$$

4. Conclusions

Per acabar, l'últim apartat està centrat en les conclusions d'aquest projecte. Així doncs, anirem enrere recordant quins són els objectius marcats des d'un principi per analitzar si realment s'hi ha donat resposta.

D'una banda, focalitzant-nos en l'objectiu principal, realitzar un itinerari d'espais de memòria de la Guerra Civil i de l'exili del Pirineu gironí i Nord-català, podem respondre que sí que s'ha complert, ja que en el capítol 3 d'aquest treball s'ha presentat un itinerari de 5 dies a través d'un cotxe de l'època de finals del 1936 amb activitats sensorials i emotives pel client.

D'altra banda, centrant-nos en els tres objectius secundaris, també s'hi ha donat resposta igualment en el capítol 3, on s'ha fet una anàlisi dels dos països on transcorre l'itinerari, i igualment, s'ha fet una anàlisi dels diferents recursos que queda recollida de manera visual en les fitxes de valoració de cada recurs. A partir de la consecució d'aquests objectius, hem pogut extreure un seguit de conclusions. En primer lloc, el 1r objectiu secundari: l'avaluació i l'anàlisi dels factors previs a Espanya i a França, podem afirmar que al ser ambdós països desenvolupats, presenten un seguit de similituds.

Referent als factors tècnics, s'observa que les infraestructures existents tals com les carreteres (per on circularà el mitjà de transport utilitzat), no presenten dificultats per a poder circular-hi i es circula a ambdós països per la dreta. El que sí varia són els límits de velocitat fora de la zona urbana, ja que dins la ciutat coincideixen en que el límit de velocitat és de 50 km/h. Destacar que les infraestructures aèries més properes són la de Girona-Costa Brava a només 58,2 km i la de Perpinyà-Rivesaltes a 61,5 km, així doncs per arribar al punt d'inici i final de l'itinerari, a Figueres, hi ha molt bona connexió amb ambdós països. I en relació al ferrocarril, es connecta Figueres amb França a través de les companyies ferroviàries RENFE i SNCF, i com a punt d'avantatge, també amb el tren d'alta velocitat AVE/TGV.

Per entrar tant a Espanya com a França, els residents a la Unió Europea i d'altres residents en països com Andorra, Suïssa i entre d'altres, en tenen suficient amb el document nacional d'identitat. I no fa falta vacunar-se per accedir a Espanya, però a França els visitants d'Amèrica Llatina o d'Àfrica necessiten el certificat de vacunació contra la febre groga. Això facilita molt la tasca d'atraure possibles clients per a realitzar l'itinerari.

Les comunicacions i el comerç a ambdós països són força bones. Com a comunicacions destacar la connexió directa internacional a través del telèfon, el mòbil i el correu; i com a comerç, el gran horari d'obertura dels hipermercats i les compres interessants a cada país, a França el formatge o les begudes alcohòliques i a Espanya els productes locals i el vi.

En els factors comercials, referent a la demanda, és a dir, en el consumidor, es dirigeix a grups de 4 persones que els hi agradi la història i els espais de memòria i que tinguin com a motivació del viatge aprofundir i/o aprendre coses noves. També amb un poder adquisitiu mitjà-alt i una actitud respectuosa en aquests espais.

A través de les taules que s'han realitzat (taula 3 i 5) es pot observar que a les arribades de turistes internacionals a Espanya, el país francès encapçala la segona posició i l'espanyol la sisena posició en arribades a França. Per tant, aquest perfil és l'esperat per tal de realitzar aquest tipus d'itinerari. També comentar que a les taules 4 i 6, s'observa les arribades de turistes internacionals segons les CCAA de la destinació principal, i pel que fa Catalunya, es troba al primer lloc i la regió Llenguadoc-Rosselló, la quarta posició. Aquí es pot veure com les regions escollides per tal de realitzar aquest itinerari no surten dels top 5 d'arribades de turistes.

I a l'oferta, és a dir, la competència, no els podem considerar competidors directes, ja que aquests ofereixen itineraris de només unes dues hores o màxim un dia. I també en l'itinerari que hem confeccionat, hi ha un valor afegit: la innovació (la durada de l'itinerari i tots els serveis inclosos).

En els factors socials, s'ha analitzat l'entorn sociopolític, geogràfic i econòmic. Però ens centrem en l'entorn econòmic, ja que s'ha de destacar que ambdós països utilitzen com a moneda oficial l'euro (€) i utilitzen el mètode de pagament de les targetes de crèdit i de dèbit europees. Per tant, hi ha un intercanvi monetari constant entre les vendes i les compres d'ambdós.

El 2n objectiu secundari ha estat l'anàlisi dels diferents recursos de cada destinació de l'itinerari on es realitza una parada. Aquí s'ha dividit cada recurs de cada destinació en dos apartats: atractius principals i secundaris. S'ha pogut fer un petit resum de cada recurs i la informació que es creia més pertinent. Destacar que pel que fa la informació obtinguda al cementiri militar de Coll de Panissars, no ha estat com s'esperava, ja que al no haver-hi cap persona en el recinte i cap dada de contacte, ens hem basat en informació obtinguda de bloggers als seus portals.

I el 3r objectiu secundari, realitzar l'itinerari tenint en compte la distribució de l'espai i del temps, s'ha pogut traçar el recorregut segons les parades pertinents i alhora intentant no sobrepassar el límit d'hores de conducció pel guia/xafer i sense passar en carreteres de pagament i mal pavimentades per la seguretat dels clients. A través dels quadres tècnics s'ha pogut desglossar tot l'itinerari per tal de veure el detall temporal i totes les parades i quilòmetres recorreguts. Afegir que el màxim d'hores previstes a fer amb el guia/xafer durant un dia és de 10 hores legalment, i cap dia es sobrepassa el límit, el màxim ha estat 8 hores i 10 minuts.

Finalment, deixant enrere el compliment dels objectius al llarg del treball, comentar que s'han escollit uns allotjaments de categoria mitjana-alta, tal i com s'ha esmentat en el perfil del client esperat. Així doncs, el preu de venda al públic és de 464,68€, un preu que no es considera excessiu per totes les activitats i serveis que inclou. A més, gràcies al càlcul del punt mort, s'ha observat com amb només tres clients és viable realitzar aquest itinerari.

També afirmar que per a la realització del treball, hi ha hagut limitacions, per exemple, no s'ha tingut en compte la capacitat de càrrega per a que no es malmeti el patrimoni. Però per tal de realitzar aquest càlcul, feia falta que s'analitzés cada recurs durant tot un any per a tenir dades factibles i no disposava de temps suficient per a realitzar-lo. A més, en ser un itinerari pensat per a un grup de màxim 4 persones i conscienciats i respectuosos amb els espais de memòria, no vaig considerar oportuna aquesta anàlisi.

A nivell acadèmic, he après que per tal de realitzar un itinerari no n'hi ha prou en escriure cada jornada el que es farà i prou, sinó que prèviament s'ha de realitzar una recerca teòrica sobre la temàtica turística escollida, les possibles conseqüències que pot ocasionar la realització d'aquest itinerari al patrimoni, el possible tipus de turista al que ens hem de centrar i entre d'altres.

Així doncs, finalitzo les conclusions incitant a possibles agències de viatge a promoure la venda d'aquest itinerari de 5 dies, ja que a nivell pràctic, s'ha pogut veure reflectit com a través dels càlculs financers hi ha viabilitat i pot ser de possible interès pels clients, perquè és una temàtica que cada vegada més s'està posant en tendència.

5. Bibliografia

5.1. Articles

- ✉ Baena Gallé, J.M., (2001). Arquitectura militar en tierras del interior de Andalucía: *Dos propuestas de itinerarios culturales en Andalucía Occidental sobre Arquitectura Militar. Guía Digital del Patrimonio Cultural*. 36. 211-215. Recuperat: http://www.iaph.es/export/sites/default/galerias/documentacion_migracion/TextosElectronicos/1178714227172_dos_propuestas_de_itinerarios_culturales_en_andalucxa_occidental_sobre_arquitectura_militar_ph36.pdf
- ✉ Belij, S., Ilincic, M., Belij i J., Belij, M. (2014). Sustainable planning and tourism development policy exemplified by medieval fortresses along the river Danube. *Bulletin of the Serbian Geographical Society*, 3, 69-76. Doi: 10.2298/GSGDI403069B.
- ✉ Diaridegirona.cat. (2016). *Figueres farà visitable el refugi antiaeri de la Guerra Civil*. [online] Available at: <http://www.diaridegirona.cat/comarques/2013/08/02/figueres-fara-visitable-refugi-antiaeri/629060.html> [Accessed 10 Jul. 2016].
- ✉ El País. (2015). *El presupuesto de Cultura en 2016 crece un 7,2%*. Recuperat de http://cultura.elpais.com/cultura/2015/08/04/actualidad/1438682491_984093.html
- ✉ El País. (2015). *Los presupuestos de 2016 en Cultura, al detalle*. Recuperat de http://cultura.elpais.com/cultura/2015/08/03/actualidad/1438621231_509744.html?rel=mas
- ✉ Fuentes, T. (2016). *El calendari laboral del 2017 a Catalunya tindrà 15 festius*. [online] El Periódico. Available at: <http://www.elperiodico.cat/ca/noticias/economia/calendari-laboral-2017-festes-festius-festivitats-dies-festa-catalunya-espanya-barcelona-5095672> [Accessed 13 Jun. 2016].
- ✉ Kirshenblatt-Gimblett, B. (2001). La cultura de les destinacions: Teoritzar el patrimoni. *Revista d'etnologia de Catalunya*, [online] (19), pp.44-61. <http://www.raco.cat/index.php/RevistaEtnologia/article/view/49244/60594> [9 Feb. 2016].
- ✉ López Palomeque, F i Gómez Martín, B. (2006). *Nuevos productos de turismo cultural: Castillos y fortalezas en Cataluña*. Recuperat de <http://www.cervantesvirtual.com/obra/nuevos-productos-de-turismo-cultural--castillos-y-fortaleza-en-catalua-0/>
- ✉ Morales, A.J., (2001). Arquitectura militar en tierras del interior de Andalucía: *Arquitectura militar: Un patrimonio entre el olvido y la invención*. 36. 197-204. Recuperat: http://www.iaph.es/export/sites/default/galerias/documentacion_migracion/TextosElectronicos/1178712040772_arquitectura_militar._un_patrimonio_entre_el_olvido_y_la_inveincixn_ph36.pdf

- ✎ Stach, E., Pawlowska, A., i Matoga. L. (2014). The development of tourism at military-historical structures and sites: A case study of the building complexes of project riese in the Owl mountains. *De Gruyter: Open*, 21, 36-41. Doi: 10.2478/pjst-2014-0005.
- ✎ Tarssanen, S. (2009). *Handbook for experience stagers* (5a ed). Rovaniemi: Oy Sevenprint Ltd.

5.2. Llibres

- ✎ Campesino Fernández, Antonio-José (1998). Ciudades patrimonio de la humanidad y turismo cultural: matrimonio de conveniencia. Institución Cultural El Brocense (ed.). *Vivir las ciudades históricas. Seminario. Turismo, conservación y rehabilitación del patrimonio arquitectónico y artístico*. (p. 47-54).
- ✎ Domènech Casadevall, Gemma (2013). Arquitectura militar moderna en Cataluña no-oriental: patrimonialización y usos. Ministerio de Defensa (ed.). *I Jornadas de Patrimonio Defensivo de Época Moderna. In memoriam Agustí Vehí Castelló*. (p. 213-225).
- ✎ Hertzog, A. (2013). *Quand le tourisme de mémoire bouleverse le travail de mémoire. Cahier Espaces*, 313, 52-61.
- ✎ Osácar Marzal, Eugeni i Martín Piñol, Carolina (2013). Claves para desarrollar el patrimonio defensivo en proyectos turísticos. Ministerio de Defensa (ed.). *I Jornadas de Patrimonio Defensivo de Época Moderna. In memoriam Agustí Vehí Castelló*. (p. 241-256).
- ✎ Ramos, M. (2007). *El turismo cultural, los museos y su planificación*. (1a ed.). Somonte-Cenero: Ediciones Trea, S.L.
- ✎ Rodríguez Nuere, Belén (2011). Presentación del Plan Nacional de Arquitectura Defensiva. Col·legi d'Arquitectes de Catalunya; Ministerio de Educación, Cultura y Deporte; Agrupació d'Arquitectes per a la Defensa i la Intervenció en el Patrimoni Arquitectònic (ed.), *Fortificaciones. Intervenciones en el patrimonio defensivo: Actas del XXXIV Curset. Jornadas Internacionales sobre la intervención en el Patrimonio Arquitectónico*. (p. 31-39).
- ✎ Romero Moragas, Carlos (1998). La Ciudad histórica y las estrategias de comunicación. Institución Cultural El Brocense (ed.). *Vivir las ciudades históricas. Seminario. Turismo, conservación y rehabilitación del patrimonio arquitectónico y artístico*. (p. 13-29).

5.3. Pàgines web d'interès

- ✎ Barcelona Rebelde. (2016). *Ruta Guerra Civil y Revolución*. Recuperat de <http://www.barcelonarebelde.com/event/ruta-guerra-civil-revolucion/>
- ✎ Booking.com. (2016). *Booking*. Recuperat de <http://www.booking.com>
- ✎ Ca.wikipedia.org. (2016). *Viquipèdia*. Recuperat de <http://ca.wikipedia.org>
- ✎ Castillosanfernando.org. (2016). *Castell de Sant Ferran*. Recuperat de <http://www.castillosanfernando.org/>

- 🔗 Classicsfloridafigueresvilafant.com. (2016). *Classics Florida*. Recuperat de <http://www.classicsfloridafigueresvilafant.com/>
- 🔗 Cultruta.com. (2016). *BCN: la Guerra Civil*. Recuperat de <http://www.cultruta.com/particulars/rutes-obertes/bcn-la-guerra-civil/>
- 🔗 Elnetourisme.com. (2016). *Turisme a Elna*. Recuperat de <http://www.elnetourisme.com/>
- 🔗 Entreprises.gouv.fr. (2016). *Etudes et statistiques tourisme*. Recuperat de http://www.entreprises.gouv.fr/files/files/directions_services/etudes-et-statistiques/stats-tourisme/memento/2015/2015-12-Memento-tourisme.pdf
- 🔗 FORQUILLA, X. (2014). *Fort de Bellegarde*. Recuperat de <http://xirucaiforquilla.blogspot.com.es/2014/06/fort-de-bellegarde-15062014.html>
- 🔗 France-Voyage.com. (2016). *Guide Tourisme, Vacances & Week-end*. Recuperat de <http://www.france-voyage.com>
- 🔗 Google Maps. (2016). *Google Maps*. Recuperat de <https://www.google.es/maps>
- 🔗 Guiamundialdeviajes.com. (2016). *Guía Mundial de Viajes a España i França*. Recuperat de <http://www.guiamundialdeviajes.com>
- 🔗 Imatgesdesilenci.blogspot.com.es. (2015). *Imatges de pedra i de silenci: Cementiri militar de Panissars*. Recuperat de <http://imatgesdesilenci.blogspot.com.es/2015/07/cementiri-militar-de-panissars.html>
- 🔗 Ine.es. (2016). *Instituto Nacional de Estadística*. Recuperat de <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=%2Ft11%2Fp16028&file=inebase&L=1>
- 🔗 Instituto de Turismo de España. (2012). *Turismo cultural de turistas extranjeros año 2011*. Recuperat de <http://www.tourspain.es/es-es/inteligenciamercados/ACT/EstudiosMercadosmisores/EstudiosPublicaciones/Documentos%20Estudios%20de%20Producto%20Otros/Estudio%20de%20Producto%20de%20Turismo%20Cultural.pdf>
- 🔗 Je suis entrepreneur. (2016). *La réglementation de l'agence de voyage*. Recuperat de <https://www.jesuisentrepreneur.fr/informations-sectorielles/services/agence-de-voyage/reglementation-l-agence-voyage.html>
- 🔗 Joursferies.fr. (2016). *Jours fériés 2017 en France*. Recuperat de <http://www.joursferies.fr/jours-feries-2017.php>

- 🔗 Ledepartement66.fr. (2016). *Le Château Royal de Collioure dans les Pyrénées-Orientales*. Recuperat de <http://www.ledepartement66.fr/98-chateau-royal-de-collioure.htm>
- 🔗 Lesfortalesescatalanes.info. (2016). *Las fortalezas catalanas: Fundacio Privada Cultural*. Recuperat de <http://lesfortalesescatalanes.info>
- 🔗 Memorialcamprivesaltes.eu. (2016). *Mémorial du Camp de Rivesaltes*. Recuperat de <http://www.memorialcamprivesaltes.eu>
- 🔗 MICHELIN Restaurants. (2016). *Le vauban*. Recuperat de <http://restaurant.michelin.fr/restaurant/france/66190-collioure/le-vauban/1fd3tppd?FromPoiList=/restaurants/france/66190-collioure/moins-20-euros/prix>
- 🔗 Montserrat Càtering. (2016). *Càtering*. Recuperat de <http://www.montserratcatering.com/catering/>
- 🔗 Museuexili.cat. (2016). *Rutes de l'exili*. Recuperat de http://www.museuexili.cat/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=101&lang=ca
- 🔗 Viamichelin.es. (2016). *ViaMichelin: rutas, mapas, tráfico, reserva hoteles*. Recuperat de <http://www.viamichelin.es>
- 🔗 Ville-elne.fr. (2016). *La Maternité Suisse*. Recuperat de: <http://www.ville-elne.fr/fr/information/71625/la-maternite-suisse>

5.4. Altres

- 🔗 Informació extreta de les oficines de turisme de Figueres, Cotlliure i Elna a través de fulletons turístics.
- 🔗 Informació obtinguda de les visites als diferents espais de l'itinerari.